

Tisdagen den 28 mars

Kl. 13.00–15.57
18.00–18.11

§ 1 Anmälan om kompletteringsval

Talmannen meddelade att Sverigedemokraternas riksdagsgrupp anmält Crister Spets som suppleant i konstitutionsutskottet.

Talmannen förklarade vald till

suppleant i konstitutionsutskottet
Crister Spets (SD)

§ 2 Anmälan om ersättare för statsråd

Talmannen anmälde att *Marie Olsson* (S) skulle tjänstgöra som ersättare för statsrådet Peter Hultqvist (S) under tiden den 1 april 2017–24 september 2018.

§ 3 Meddelande om statsministerns frågestund

Talmannen meddelade att vid frågestunden *torsdagen den 30 mars kl. 14.00* skulle frågor besvaras av statsminister Stefan Löfven (S).

§ 4 Meddelande om aktuell debatt om hälso- och sjukvårdens utmaningar

Talmannen meddelade att på begäran av Sverigedemokraternas riksdagsgrupp skulle en aktuell debatt om hälso- och sjukvårdens utmaningar anordnas *torsdagen den 30 mars efter voteringen kl. 16.00*.

Den inkomna skrivelsen hade följande lydelse:

Begäran om aktuell debatt om det rådande akuta krisläget i hälso- och sjukvården

Riksdagen bör i enlighet med 6 kapitlet 23 § riksdagsordningen, kalla till särskild debatt med anledning av vikten att komma tillrätta med det rådande akuta krisläget som hälso- och sjukvården befinner sig i.

Vi möts dagligen av rapporter från landsting om stängda vårdplatser, akutmottagningar med rekordlånga väntetider, överbeläggning samt operationer som ställs in till följd av personalbrist. Bristen på intensivvårdsplatser för barn är akut i hela landet, bara en fjärdedel av de fåtal platser som finns är stängda vilket innebär att svårt sjuka barn kan behöva transporterats utomlands för att få vård, vilket har skett två gånger under den senaste tiden, för att inte tala om blivande föräldrar som skickas vidare till andra län och till andra grannländer.

Enligt SKL:s statistik är det den värsta situationen sedan mätningarna infördes för de som väntar på operation. Var fjärde patient i operationskön väntar längre än vårdgarantins 90 dagar.

Vi har Europas längsta vårdköer tillsammans med några få andra länder.

Den negativa utvecklingen visar sig även inom akutsjukvården. På uppdrag av tidningen Vårdfokus har Socialstyrelsen gjort en körning av väntetiderna på akutmottagningarna i landet. Den visar att allt färre akutsjukhus klarar väntetiden på max fyra timmar. Istället ökar väntetiderna runt om i landet vilket är alarmerande.

Verksamhetschefen för medicin- och akutverksamheten i Mölndal säger ”Jag kan inte garantera att patientsäkerheten inte hotas. Vi har en brist på vårdplatser som är större än vad jag någonsin upplevt tidigare”. Samt så avslöjade tidningen Sjukhusläkaren nyligen att vårdplatsbristen och personalbristen i den svenska sjukvården orsakar ett dödsfall i månaden. Ett exempel är en patient som fick tio gånger för hög dos av läkemedel på grund av att personalen var stressad. I ett annat fall fick fel patient blodförtunnande medel, vilket ledde till att patienten dog.

Den senaste tidens utveckling inom hälso- och sjukvården visar att krisen är akut och eskalerande samt att patientsäkerheten äventyras till följd av den uppkomna situationen.

Då risken att patienter får lida helt i onödan, eller att någon riskerar att avlida till följd av krisen inom sjukvården, anser vi att den rådande situationen påkallar omedelbara åtgärder från riksdagens sida, vi begär därför en aktuell debatt om det rådande akuta krisläget i hälso- och sjukvården.

Mattias Karlsson
Gruppledare (SD)

§ 5 Anmälan om fördröjt svar på interpellation

Följande skrivelse hade kommit in:

Interpellation 2016/17:365

Till riksdagen

Interpellation 2016/17:365 Inventering av nyckelbiotoper
av Jens Holm (V)

Interpellationen kommer att besvaras fredagen den 5 maj 2017.

Statsrådet har inte möjlighet att besvara interpellationen inom anvisad tid på grund av redan inbokade engagemang.
Stockholm den 24 mars 2017
Miljö- och energidepartementet
Karolina Skog (MP)
Enligt uppdrag
Egon Abresparr
Rättschef

Prot. 2016/17:87
28 mars

§ 6 Ärenden för hänvisning till utskott

Följande dokument hänvisades till utskott:

EU-dokument

KOM(2016) 767 till näringsutskottet

Åttaveckorsfristen för att avge ett motiverat yttrande skulle gå ut *den 17 maj.*

KOM(2017) 8 till konstitutionsutskottet

Åttaveckorsfristen för att avge ett motiverat yttrande skulle gå ut *den 18 maj.*

KOM(2017) 136 till trafikutskottet

Åttaveckorsfristen för att avge ett motiverat yttrande skulle gå ut *den 18 maj.*

§ 7 Ärenden för bordläggning

Följande dokument anmäldes och bordlades:

Försvarsutskottets betänkande

2016/17:FöU10 Skärpta straff för brott mot tillståndsplikten för explosiva varor

Socialförsäkringsutskottets betänkanden

2016/17:SfU7 En handräkningsbestämmelse i lagen om mottagande av asylsökande m.fl.

2016/17:SfU13 Ny lag om Pensionsmyndighetens försäkringsverksamhet i premiepensionssystemet

Miljö- och jordbruksutskottets betänkande

2016/17:MJU18 Offentliggörande av uppgifter om ekologiska aktörer

Näringsutskottets betänkanden

2016/17:NU15 Ombud vid stämma i kollektiva förvaltningsorganisationer

2016/17:NU13 Handelspolitik

2016/17:NU14 Energipolitik

Konstitutionsutskottets betänkanden

2016/17:KU19 Allmänna helgdagar

2016/17:KU22 Valfrågor

Svar på
interpellationer

§ 8 Svar på interpellation 2016/17:364 om Vitrysslands brott mot mänskliga rättigheter

Anf. 1 Utrikesminister MARGOT WALLSTRÖM (S):

Herr talman! Ärade ledamöter! Christian Holm Barenfeld har frågat mig hur jag och regeringen avser att agera med anledning av situationen vad gäller demokrati och mänskliga rättigheter och den senaste negativa politiska utvecklingen i Vitryssland samt hur regeringen ser på ytterligare och mer kraftfulla sanktioner mot regimen.

Regeringen följer noga utvecklingen i Vitryssland och ser med fortsatt oro på situationen vad gäller demokrati och mänskliga rättigheter. Parlamentsvalet 2016 präglades av ett betydande antal oegentligheter och bristande insyn, och de flesta rekommendationerna från Odihr beaktades inte. Vitryssland är det enda land i Europa som fortfarande tillämpar dödsstraff, med fyra bekräftade avrättningar under 2016. Den senaste tidens gripanden och frihetsberövanden är oacceptabla och signalerar ett steg bakåt för demonstrationsfriheten.

Givet Vitrysslands brister vad gäller demokrati och mänskliga rättigheter förordar Sverige en EU-politik som är kopplad till vitryskt agerande och utvecklingen av situationen i Vitryssland. Genom FAC:s rådsslutsatser från den 15 februari 2016 har EU:s politik gentemot Vitryssland lämnat utrymme för möjligheter för Vitryssland till närmare relationer med EU, men det är en process som beror på utvecklingen i landet, inte minst vad gäller respekten för mänskliga rättigheter. Den förda politiken utvärderas löpande av EU.

Vid den årliga sanktionsöversynen i februari 2017 beslutade EU att förlänga de kvarvarande restriktiva åtgärderna mot Vitryssland, eftersom situationen vad gäller demokrati och mänskliga rättigheter i stort sett var oförändrad sedan rådsslutsatserna i februari 2016. För Sverige är det viktigt att relationen mellan EU och Vitryssland även fortsättningsvis ska vara kopplad till vitryska framsteg inom demokrati och mänskliga rättigheter.

Sanktionspolitiken är en del av EU:s politik i förhållande till Vitryssland, men även den breda ansats som nu gäller för EU:s politik innebär att vi ställer villkor och krav på förbättringar. Vi sänder signalen att det finns en möjlighet till närmare relationer med EU, men är samtidigt tydliga med att det är en process som sker stegvis och där takten beror på vad som sker i Vitryssland. Sverige har fått gehör för att de krav som EU tidigare kopplade till sanktionerna, utöver frigivandet av politiska fångar, ska vara en del av EU:s politik också framöver. Bättre respekt för mänskliga rättigheter är centralt. Sverige är och kommer att fortsätta vara en pådrivande kraft i detta arbete.

EU har konstaterat i ett uttalande, som Sverige givetvis stöder, att den senaste tidens händelser strider mot den politik för demokratisering som Vitryssland har åtagit sig att föra. Detta är i sin tur en förutsättning för en fördjupad relation med EU. För möjligheten att påverka situationen i Vitryssland krävs en stark EU-politik som bygger på enighet och kontinuitet.

Den bör präglas av engagemang och utnyttjande av de möjligheter som kan finnas för att främja förändring i Vitryssland, särskilt när det gäller demokrati och mänskliga rättigheter. Samtidigt kan EU återinföra sanktioner om utvecklingen så kräver och om vi kan uppnå enighet om det.

Anf. 2 CHRISTIAN HOLM BARENFELD (M):

Herr talman! Jag tackar utrikesministern för svaret på min interpellation.

Jag beklagar att vi tyvärr har anledning att fortsätta diskutera den politiska situationen i vad som brukar kallas Europas sista diktatur. Men den negativa utvecklingen på senare tid i Vitryssland gör att diskussionen även fortsättningsvis är nödvändig och viktig.

Vid ett antal tillfällen de senaste åren har vi diskuterat den här frågan efter att jag interPELLERAT utrikesministern om situationen i Vitryssland. Främst har det då handlat om Sveriges position och agerande i uppluckringen av de sanktioner som funnits från EU gentemot den förtryckande regimen. Dessa är i nuläget i det närmaste avskaffade, med undantag av några gamla sanktioner som gäller ungefär sedan millennieskiftet. Grunden till detta förefaller vara att det finns vissa inom EU som har fått intrycket att det genom åren gjorts framsteg gällande demokrati och mänskliga rättigheter i Vitryssland. Dessvärre har jag svårt att hitta någon saklig grund för de slutsatserna.

De sanktioner som fanns byggde på att landet hade politiska fångar, saknade fria medier och hade en vallag som lade grunden till det omfattande valfusk som sker och har skett i landet vid varje val sedan president Lukasjenko tillträdde. Vallagen har sedan dess inte förändrats eller förbättrats. Medierna har inte blivit fria. Gällande politiska fångar var det några som tillfälligt släpptes; sedan greps de igen. Det sker nya gripanden vid politiska manifestationer. Det skedde för knappt tre veckor sedan. Därefter har arresteringarna fortsatt.

Bland de gripna återfinns vi välbekanta ansikten, såsom Anatol Ljabedzka, Vital Rymasjeŭski och Mikalaj Statkevityj, som är partiledare från oppositionella partier, och en rad andra. Vi finner också den tidigare ungdomsledaren och mångåriga politiska fången Zmitser Dasjkevityj. Många har frigivits efter kort tid i fängelse, men vissa sitter även fortsättningsvis kvar i fängelse, däribland Zmitser Dasjkevityj. I helgen stormade också myndigheterna människorättsorganisationen Vjasnas kontor, och de medlemmar som fanns på plats greps med våldsamma metoder.

Vitryssland har ett parlament bestående av ledamöter som har fått sina positioner genom val som inte av några seriösa bedömare eller valövervakningsorganisationer har ansetts leva upp till standarderna för fria och demokratiska val. Detsamma gäller givetvis landets diktator, som suttit på posten sedan 1994.

Det var med anledning av vad jag nu redogjort för som jag ställde mina frågor i interpellationen till utrikesministern: Hur avser utrikesministern och regeringen att agera med anledning av vad som skett i Vitryssland och det som tagits upp i interpellationen, givet den senaste negativa utvecklingen i Vitryssland, och hur ser man på ytterligare och mer kraftfulla sanktioner mot regimen?

I interpellationssvaret är det många fina ord. Jag tror egentligen inte att det skiljer så mycket i uppfattning mellan mig och utrikesministern. Men det är väldigt mycket i stil med: ”Regeringen följer noga utvecklingen i Vitryssland och ser fortsatt med oro på situationen vad gäller demokrati och mänskliga rättigheter. --- EU har konstaterat i ett uttalande, som Sverige givetvis stöder, att den senaste tidens händelser strider mot den politik för demokratisering som Vitryssland har åtagit sig att föra.”

Ingenting av det där är fel, men jag saknar det svenska engagemanget, leverans, konkret action – det svenska ledarskapet i frågan. Jag betvivlar inte utrikesministerns intentioner och de fina orden, men jag konstaterar att det verkar vara långt från ord till konkret handling och resultat. Det förefaller helt enkelt vara mycket snack men ganska lite verkstad.

Jag skulle vilja veta: Vad gör Sverige? Hur ser ministern till att det är Sverige som är pådrivande i dessa frågor på det sätt som vi var tidigare? Hur agerar vi inom EU? Vad är uppdraget till Sveriges ambassad att göra på plats?

Anf. 3 Utrikesminister MARGOT WALLSTRÖM (S):

Herr talman! Först och främst: Tack så mycket, Christian Holm Barenfeld, för att du återigen säkerställer att vi diskuterar Vitryssland här i kammarkaren! Det är bra. Det är en diskussion som kommer särdeles lägligt nu, givet den senaste tidens händelser. Både du och jag – och alla andra också, antar jag – är väldigt oroade över den senaste tidens händelser. Mer än 200 personer har gripits enbart för att de har manifesterat sin åsikt om en orättvis lagstiftning. Det sätt på vilket makten här har slagit ned på fredliga demonstranter och inskränkt mötesfrihet och yttrandefrihet är oacceptabelt i ett land som vill utveckla sina relationer med EU.

Det är mycket som står på spel, och det är också upp till Vitryssland att nu bestämma åt vilket håll relationerna med EU ska utvecklas.

Låt mig påminna om att vi har en samsyn även när det gäller sanktionerna. Sverige varken initierade eller drev frågan om att avsluta merparten av sanktionerna mot Vitryssland i februari 2016, men det var inte möjligt att nå enighet i EU-kretsen om sanktionsförlängning. Då hade vi riskerat att stå utan en samlad EU-politik för Vitryssland.

Jag tror att man måste vara medveten om detta. Om det enda verktyg man har också här är sanktioner kräver det att vi uppnår enighet. Då måste vi diskutera det ordentligt i EU-kretsen för att se till att vi inte gör någonting som bara blir ett slag i luften eller avslöjar att vi är oeniga. Jag har inte hört att det finns några andra verktyg i din verktygslåda heller, Christian Holm Barenfeld.

Jag menar att ett ledarskap måste handla om hur dialogen med Vitryssland ser ut. Hur agerar vi till exempel via våra ambassader eller via vår representation, som sagt? Jag menar att det är otroligt viktigt – viktigare än någonsin – att se till att vi har kontakt med civilsamhällets organisationer och en opposition. Det är sådant som vi traditionellt arbetar mycket med, och jag menar att detta måste gälla också för EU. Det handlar om att se till att vi ständigt bjuder in dem och låter dem få en röst i våra kontakter med Vitryssland. Resten måste vara en diskussion som förs i EU-kretsen, där vi ska se till att hitta en väg framåt. Vi ska även fortsättningsvis hålla dialogen uppe och göra alldeles klart att det vi har sett på sistone är inslag i en politik som inte för Vitryssland närmare EU, utan tvärtom.

Vi behöver en stark och gemensam EU-politik; det är helt avgörande för att kunna påverka utvecklingen i Vitryssland. Om de direkt kan slå in kilar mellan medlemsländerna blir vi svagare. Sanktioner är ett av flera verktyg som EU måste använda sig av, och det gäller att välja det som har bäst förutsättningar att leda till resultat.

Jag menar att vi ska sända signalen att det finns en möjlighet till närmare relationer men att det är en process som sker stegvis och där takten beror på vad de gör i Vitryssland. Det ska ske en löpande utvärdering från EU:s sida, och Sverige är och kommer att fortsätta att vara en pådrivande part i detta arbete.

Anf. 4 CHRISTIAN HOLM BARENFELD (M):

Herr talman! Tack, utrikesministern! Jag hoppas och tror att alla ledamöter i Sveriges riksdags demokratiskt valda kammare är för mänskliga rättigheter och mot den som bryter mot dessa regler.

Jag skulle dock vilja veta på vilket konkret sätt regeringen agerar och på vilket sätt Margot Wallström avser att agera i frågan. Vad gör Sverige för att inte följa EU utan för att fortsätta som det vi har varit efter valet i Vitryssland 2010, när våldsamheterna eskalerade och det blev mycket sådant? Då var det Sverige som tillsammans med Polen drev på allra hårdast och fick till stånd de sanktioner som sedermera avskaffades.

Det är viktigt att EU är med på båten. Det är viktigt att hela EU talar tydligt. Det hindrar i och för sig inte att Sverige är kritiskt och högljutt vid sidan om, men det är viktigt att vi driver på inom EU. Vad är det Sverige gör där för att fortfarande vara den som har taktpinnen när det gäller vårt östra grannskap? Vi vet att det finns olika prioriteringar i olika delar av unionen.

Detta är frågor där man kan agera även på annan nivå, exempelvis via FN. Vi har säkerhetsrådet och inte minst rådet för mänskliga rättigheter inom FN, som i sig kan ha utmaningar. Hur agerar vi på dessa nivåer? Det är viktigt att vi agerar på dessa fronter så att Sverige även fortsättningsvis är drivande. Vi vet att vi har hög trovärdighet i frågorna. Ett agerande av Sverige förväntas i det närmaste från de oppositionella, från journalister och inte minst från de kvinnor i Vitryssland som under de senaste veckorna har utsatts för kraftigt våld och fängslanden. Om vi kollar på grannländerna Ryssland, Ukraina och andra länder ser vi också där att det finns en stor förväntan på att Sverige levererar och att Sverige är den som talar med den tydligaste rösten.

Samtidigt har vi under senare år när det gäller regeringens kontakter, som ofta sker via ambassaden, sett något annat. Så sent som i somras var det ett möte mellan Sveriges ambassad och myndigheterna där man tydligt sa att man vill se normaliserade relationer mellan Sverige och Vitryssland. Och det är klart att man vill. Men det handlar då inte om det Vitryssland vi ser i dag, utan det förutsätter att det blir ett annat Vitryssland.

Personligen tror inte jag att det finns någon möjlighet att uppnå någon typ av demokratisering av diktatorn Lukasjenko, utan jag tror att vi behöver vara tydliga och kräva en förändring i det politiska styret av Vitryssland och att vi behöver jobba för detta. Dessutom ska vi se till att vi är tydliga i våra strategier med att vi så gott vi kan stöder de oppositionella rörelser och de frihetsförsvare som finns i landet. Det måste också motsvaras av att vi är tuffa mot dem som bryter mot mänskliga rättigheter. Vi

ska vara tuffa mot Lukasjenko och mot hans närmaste medhjälpare, som är ansvariga för de grova kränkningar av mänskliga rättigheter som vi nu ser och som vi har sett i grunden sedan Lukasjenko tillträdde 1994 och med ökad tydlighet och kraft.

Återigen: På vilka konkreta sätt avser utrikesministern att agera för att Sverige ska hålla liv i frågan om mänskliga rättigheter och den gällande situationen i Vitryssland och i det östliga partnerskapsområdet?

Anf. 5 Utrikesminister MARGOT WALLSTRÖM (S):

Herr talman! Jag tror att Christian Holm Barenfeld kan fråga vem som helst i Bryssel, och de kommer att säga att om det är något land som driver till exempel frågor om det östliga partnerskapet och har ett engagemang för dessa länder, inklusive synen på Vitryssland, är det Sverige.

Vi har sett till att dessa frågor hamnar högst upp på dagordningen, att vi inte glömmet bort dem och att vi använder alla våra diplomatiska verktyg. Som jag sa tror jag att man i det här läget bör se till att ha mer fokus, precis som du själv föreslår, på att se till att bjuda in civilsamhällets organisationer och ha kontakt med dem. Det gäller både EU och enskilda medlemsländer.

I övrigt ska man inte utesluta att man kan använda sanktionsverktyget eller till och med utöka det. Men det kräver enighet. Jag tycker att man måste vara medveten om det så att det inte bara blir ett slag i luften. 20 års sanktionsregim gentemot Vitryssland har inte lett till några förändringar. Man kan alltså säga att det har sina begränsningar.

Därför är de diplomatiska kontakterna förstas även fortsättningsvis väldigt viktiga. När vi har etablerat en sådan dialog måste den användas för att säga: Det ni gör nu kommer att föra er längre bort från kontakterna med EU och ett närmande till EU. Därför hoppas vi att det också ska finnas kontinuitet i våra kontakter, och vi vill se till att vi kan rätta till det som har blivit tokigt.

Några andra instrument har vi inte, om du inte menar att vi ska använda våldsmetoder mot Vitryssland. Det är denna typ av insatser som vi kan göra. Vi kan se till att vi använder hela den diplomatiska verktygslådan och att vi engagerar oss tillsammans med dem som är i opposition, dem som utgör civilsamhället och röster för frihet och ett EU-närmande. Vi kan se till att vi i övrigt trycker på.

Jag utesluter inte att vi kan komma tillbaka till frågan om sanktioner, men det kräver då verkligen enighet. Vi ska inte tillåta Vitryssland att visa på oenighet i EU-kretsen, för det kommer bara att tjäna deras syften.

Anf. 6 CHRISTIAN HOLM BARENFELD (M):

Herr talman! Jag tror inte heller att sanktioner i sig löser allt och är allena saliggörande i det här fallet. Men jag tror att de är viktiga och att just risken att utsättas för dem har en avskräckande effekt. Det gäller framför allt om man tar till både de ekonomiska och de personella sanktionerna – att man gör det besvärligt för dem och ser till att de varken får komma till eller mellanlanda i länder. Man kan dessutom se till att frysa de tillgångar de har inom exempelvis Europeiska unionen.

Då är frågan: Har Sverige tagit initiativ för att EU tydligare ska se över möjligheten att återinföra hårdare sanktioner, och i så fall på vilket sätt? Och kommer regeringen att stärka stödet till civilsamhället, frihetsförsvare, oberoende journalister och oppositionella givet den enormt negativa utveckling som vi ser nu?

Så många personer som har gripits de senaste veckorna har inte gripits i Vitryssland sedan valet 2010, och metoderna ser inte ut att vara trevligare i år än de var 2010. Folk försvinner och dyker upp några dagar senare. Ingen vet var de har varit, och sedan visar det sig att de har varit i ett KGB-fängelse. Personer som under lång tid har varit politiska fångar och som har släppts är nu tillbaka i fängelse. I grunden är den negativa ordningen återställd. Allt är som det var förut, och friheten är i grunden helt strypt i landet.

Vad kommer alltså Sverige att göra? Har regeringen redan tagit initiativ? Det har gått två veckor, och det enda jag har kunnat få fram är det faktum att det har kommit två tweets från utrikesministern där oron uttrycks.

En sista fråga handlar om de MR-rapporter som tidigare kom från Utrikesdepartementet. Under den här mandatperioden har jag inte uppfattat att det har presenterats några sådana rapporter. Det vore viktigt att få sådana till stånd.

Anf. 7 Utrikesminister MARGOT WALLSTRÖM (S):

Herr talman! Till att börja med har vi helt lagt om sättet att rapportera om MR. Vi har först presenterat en skrivelse där vi lägger fast principerna. Vi kommer dessutom att presentera landrapporter, och då gör vi det samtidigt. Till hösten kommer vi med landrapporter, och det kommer att bli ett hundratal sådana. Det innebär att det inte kommer att vara som tidigare då vi rapporterade om världsdelen för världsdelen med flera års mellanrum, utan vi kommer faktiskt att kunna skaffa oss en överblick.

Vi har en MR-ambassadör, och vi har på ett helt annat sätt aktivt tagit MR till oss som en av våra viktigaste prioriteringar.

Tack så mycket för en viktig och givande debatt! Jag har sagt det förut och kan upprepa att det är uppenbart att vi delar ett starkt engagemang för Vitrysslands framtid. Det är svårt att hitta saker som skiljer oss åt, för jag tror faktiskt att vi i grunden har en stor samsyn, tack och lov, kring vad som är nödvändigt.

Sverige har vunnit gehör för att de krav som EU tidigare kopplade till sanktionerna utöver frigivandet av politiska fångar ska förbli en del av vår politik också framöver. Vi har drivit de här frågorna mycket påtagligt också i EU-kretsen. Signalen är att en närmare relation mellan Vitryssland och EU ska vara stegvis och villkorad och att EU därför löpande ska utvärdera situationen i Vitryssland. Det betyder också att vårt arbete i hög grad är kopplat till detta, och vi blir starkare om vi gör det ihop med övriga EU och andra EU-länder.

Vår röst har inte försvagats. Vi såg till att de här rådsslutsatserna blev så tydliga som möjligt vad gäller krav på förbättringar rörande MR och demokrati, och vi var drivande gällande att de kvarvarande sanktionerna skulle förlängas.

Vi kommer att fortsätta att vara en aktiv och kritisk röst i utformandet av EU:s politik vad gäller Vitryssland, och vi kommer att vidta egna åtgärder för att försvara MR och demokrati.

Överläggningen var härmed avslutad.

§ 9 Svar på interpellationerna 2016/17:373 och 374 om traktatsbundna försvarsförpliktelser

Anf. 8 Försvarsminister PETER HULTQVIST (S):

Herr talman! Hans Wallmark har frågat mig om jag håller med om de slutsatser som framförts av Försvarsmakten om fördelarna med att ingå i ett försvarspolitiskt samarbete som bygger på traktatsbundna försvarsförpliktelser, på vilka grunder jag anser att de bilaterala försvarssamarbeten Sverige har i dag gör Sverige säkrare än om Sverige skulle vara medlem i försvarsalliansen Nato samt om det är mitt ställningstagande att ett svenskt Natomedlemskap skulle stärka Sveriges möjligheter att leva upp till solidaritetsförklaringen i konkret handling.

Mikael Oscarsson har frågat mig om jag delar utredningens uppfattning att ett svenskt medlemskap i Nato skulle vara konfliktavhållande samt om det är min uppfattning att, om Sverige angrips, vi klarar oss lika bra utan att vara medlem i den traktatsbundna försvarspakten Nato. Jag väljer att besvara frågorna samlat.

Säkerhetsläget i vårt närområde har försämrats över tid. Denna bedömning återges i de underlag som nu inkommer från myndigheterna inför det fortsatta arbetet med kommande försvarsbeslut. Det är därför naturligt och angeläget att det förs ett resonemang kring olika försvarspolitiska samarbeten och deras styrkor och svagheter.

I en osäker omvärld är det viktigt att den svenska säkerhetspolitiska linjen är fast och tydlig. Säkerhet byggs solidariskt tillsammans med andra. Vi fortsätter att satsa på en ökad nationell militär förmåga i kombination med fördjupade samarbeten med andra demokratiska stater och organisationer. För att bygga detta nätverk starkt och hållfast behöver vi också använda oss av hela bredden av de utrikes- och säkerhetspolitiska instrumenten. Det skapar en förutsägbarhet, främjar fredlig utveckling och höjer tröskeln för militära incidenter och konflikter.

Den svenska solidaritetsförklaringen intar en central position i Sveriges säkerhetspolitik och har ett brett stöd i Sveriges riksdag. Sverige kommer inte att förhålla sig passivt om en katastrof eller ett angrepp skulle drabba ett annat EU-medlemsland eller ett annat nordiskt land, och vi förväntar oss att dessa länder agerar på samma sätt om Sverige skulle drabbas. Sverige ska därför kunna såväl ge som ta emot civilt och militärt stöd.

Vi förbereder oss på detta både nationellt och genom våra bilaterala och multilaterala samarbeten. Ett konkret exempel är att Sverige i höst genomför Aurora 17 som är den första och största övningen i sitt slag på mer än 20 år, där samtliga stridskrafter och fler än 19 000 män och kvinnor kommer att delta. Därtill deltar ett stort antal myndigheter och flera andra länder.

Av våra bilaterala försvarssamarbeten är det svensk-finska det mest långtgående och är högt prioriterat av regeringen. Genom att skapa handelsfrihet att agera gemensamt höjs tröskeln för incidenter och angrepp, vilket i sin tur bidrar till ökad stabilitet. Samarbetet stärker den militära förmågan i respektive land och har blivit än viktigare mot bakgrund av händelseutvecklingen i vårt närområde.

Vårt bilaterala samarbete med USA är av stor betydelse, särskilt mot bakgrund av USA:s viktiga roll för säkerheten i Europa, dess militära förmåga och tekniska kunnande, samt landets viktiga roll i internationella operationer. I och med den gemensamma avsiktsförklaringen från juni 2016, det så kallade statement of intent (SOI) har vårt fördjupade bilaterala samarbete med USA bekräftats.

Även inom övriga Norden tillsammans med Danmark och Norge och med Baltikum, Polen och Storbritannien pågår ett omfattande samarbete på det bi- och multilaterala försvarsområdet. De försvarspolitiska samarbetena omfattar olika grader av intensitet inom en rad områden som övningar, forskning och materiel, interoperabilitet, internationella operationer och informationsutbyte.

Vi fortsätter parallellt att utveckla våra multilaterala engagemang. I ljuset av ett försämrat omvärldsläge är det av central betydelse för Sveriges säkerhet och välfärd att försvara, bevara och stärka det europeiska samarbetet. Sverige har ett strategiskt intresse av ett enigt och starkt EU. Artikel 42.7 i EU-fördraget innebär ett åtagande för alla medlemsstater att lämna stöd och bistånd med alla till buds stående medel till en annan medlemsstat om den utsätts för ett väpnat angrepp på sitt territorium.

Avslutningsvis: Inom ramen för vår militära alliansfrihet utvecklar vi vårt partnerskap med Nato. Partnerskapet med Nato bidrar till att utveckla den svenska försvarsmakten, såväl den nationella försvarsförmågan som förmågan att tillsammans med andra genomföra operationer i och utanför närområdet. Genom att delta i Natos mest avancerade och komplexa övningar får svenska förband möjlighet att tillsammans med andra öva i större sammanhang, vilket ökar den operativa förmågan för deltagande förband. Deltagande i övningar sänder även en säkerhetspolitisk signal om att vi tar vår del av ansvaret för säkerheten i närområdet.

Lika viktig är den politiska dialogen och informationsutbytet med Nato om säkerheten i vårt närområde. Sverige och Finland har gemensamt med Nato ett intresse av att förstå utvecklingen i vårt närområde och bidra till ökad säkerhet, förutsägbarhet och stabilitet.

Att i grunden ändra den svenska säkerhetspolitiska doktrinen skapar en helt ny situation som kan riskera att bana väg för ett ökat spänningssläge. Regeringen tänker inte bidra till tvärsäkra kast i dagens osäkra läge. Vi kommer att fortsätta att arbeta med den grundläggande och långsiktiga strategin som handlar om att utifrån den militära alliansfriheten stärka den nationella försvarsförmågan, fördjupa bi- och multilaterala samarbeten samt bedriva en aktiv, bred och ansvarsfull utrikes- och säkerhetspolitik. Det här är åtgärder som höjer tröskeln för militär konflikt och bidrar till stabilitet och säkerhet i vårt närområde.

Anf. 9 HANS WALLMARK (M):

Herr talman! Det var en gedigen uppräknning som försvarsministern stod för under drygt sex minuter. Ändå lyckades han med en viss konstfullhet att undvika de frågor som jag ställde, men jag ska upprepa några av dem.

Delar försvarsministern de slutsatser som framförs av Försvarsmakten om fördelarna med att ingå ett försvarspolitiskt samarbete som bygger på traktatsbundna försvarsförpliktelser? Ser försvarsministern dessa fördelar?

På vilka grunden skulle dagens olika former av samverkan och samarbeten leda till ökad säkerhet jämfört med ett svenskt Natomedlemskap som skulle vara just en sådan försvarsförpliktelse?

Hur resonerar försvarsministern kring ett svenskt Natomedlemskap och dess eventuella möjligheter att ytterligare leva upp till de solidaritetsförklaringar som försvarsministern hänvisar till?

Herr talman! Jag har begärt ut den handling som vi i grunden resonerar kring. Det är Försvarsmaktens underlag som är inlämnat till Försvarsdepartementet. Tidigare var handlingen sekretesstämplad, men man har nu hävt sekretessen. Det är 15 sidor som jag tycker är läsvärda.

Försvarsmakten konstaterar: ”Det internationella systemet präglas av stor osäkerhet och instabilitet. Under de senaste åren har flera utvecklingar i västvärlden bidragit till att öka denna osäkerhet.” Det är en beskrivning som jag tror att försvarsministern och undertecknad delar.

Sedan skriver Försvarsmakten i sitt underlag: ”De avgörande frågorna för trovärdigheten är vilken faktisk militär förmåga som finns i samarbetet, hur troligt det är att denna ställs till förfogande, och hur snabbt det sker. Endast ett samarbete som en potentiell angripare bedömer som trovärdig bidrar till tröskeeffekten. Osäkerheten i det internationella systemet gör att inga samarbeten med automatik bör ses som trovärdiga eller stabila. Samarbeten torde i allmänhet vara mer trovärdiga om de grundar sig på traktatsbundna försvarsförpliktelser.”

Jag ber att få upprepa: Samarbeten torde i allmänhet vara mer trovärdiga om de grundar sig på traktatsbundna försvarsförpliktelser.

Det är själva kärnfrågan som försvarsministern, inte utan en viss skicklighet, lyckades att undvika i sitt svar som han läste upp på 6 minuter och 15 sekunder.

Det har gjorts en annan utredning av Krister Bringéus som presenterades i september förra året och som vi var överens om när vi slöt försvarsuppgörelsen. Krister Bringéus konstaterar i sin utredning: ”Den mest påtagliga militära effekten av ett Natomedlemskap vore av allt att döma att den osäkerhet som i dag råder om hur ett gemensamt uppträdande i en Östersjökris skulle gestalta sig, undanröjs och att västs samlade konfliktavhållande förmåga därigenom sannolikt skulle öka.”

Det är tydligt och klart. I tidigare debatter har försvarsministern och även utrikesministern viftat undan detta och sagt att man inte kan läsa Bringéus utredning som att det vore en bibel. Men man har aldrig gått in i sak. Man har inte prövat den slutsats som Bringéus lyfter fram i sin utomordentliga utredning.

Försvarsministern hänvisar till solidaritetsförklaringen och att den gäller båda sidor och att den omhuldats brett här i riksdagen. Men det som är utmaningen med solidaritetsförklaringen är att den säger att vi kan ge hjälp och att vi kan ta emot hjälp. Men vi vet ju inte om hjälpen kommer. Vi kan

tro, vi kan tycka, vi kan hoppas, vi kan be, vi kan önska, vi kan vädja, men vi vet inte om andra är beredda att bistå oss med mindre än att det är traktatsbundet. Därför, herr talman, skulle det vara uppfriskande att få höra försvarsministerns synpunkt på den grundläggande frågan om traktatsbundna försvarsförpliktelser fördel.

Prot. 2016/17:87

28 mars

Svar på
interpellationer

Anf. 10 MIKAEL OSCARSSON (KD):

Herr talman! Tack för svaret, försvarsministern!

Det är tydligt att den här debatten förs i en allvarlig tid. Inte mindre än tre gånger i svaret återkommer försvarsministern till att säkerhetsläget i vårt närområde har försämrats, och så är det ju. Frågan är hur vi i det läge som vi befinner oss i ser till att stärka vår förmåga.

Försvarsministern återkommer till samarbetet med Finland. Det är viktigt att vi pratar öppet om det. Den enkla sanningen, som jag tror att försvarsministern håller med mig om, är ju att den sammanlagda avskräckningsförmågan hos Sverige och Finland är för liten. Den räcker inte till. Försvarsministern kan gärna berätta om han har någon annan uppfattning.

Låt oss också vara ärliga med att så länge som det inte finns någon formell försvarsallians med Finland är det fromma förhoppningar. Då vill jag fråga försvarsministern: Tror försvarsministern att Finland skulle gå i krig mot Ryssland om Ryssland skulle ta en bit av Gotland? Alternativt: Skulle Sverige i ett sådant läge gå i krig mot Ryssland om Ryssland skulle ta delar av den finska lappmarken? Det är en väldigt central fråga.

Herr talman! Det har gått lite fram och tillbaka genom åren när det gäller fransmännen. Hur ska man göra med Nato? År 1966 beslutade man att man skulle ha en egen linje. Den 3 april 2009 hade man kommit fram till att man skulle återgå till full participation, full medverkan. Och vad var skälet? Jo, man sa att man inte klarar att försvara sig på egen hand, och det handlar om Frankrike med sin trovärdighet och fantastiska historia. Om man i Frankrike är inställd på att man inte klarar sig själv, vad är det som får försvarsministern att tro att vi skulle klara oss själva?

Det är uppenbart att man antingen är medlem eller inte medlem i Nato. Förra generalsekreteraren har uttryckt det så att antingen är man gravid eller inte. Nu är den förra socialdemokratiska statsministern i Norge generalsekreterare. Norge, Danmark, Polen, Tyskland, Estland, Lettland, Litauen med flera länder är medlemmar i Nato. Det är 21 medlemsländer i EU som är medlemmar i Nato. Och vilka länder är utanför? Jo, Sverige, Finland, Cypern, Irland, Malta och Österrike. Det är stolta länder, men det finns inget alternativ. Vi kan inte ha detta dubbelspel. Vi kan inte vara free riders.

Jag hoppas att statsrådet passar på att besvara de frågor som jag ställde i sitt nästa inlägg.

Anf. 11 Försvarsminister PETER HULTQVIST (S):

Herr talman! Det förekommer inget dubbelspel över huvud taget. Det är ett begrepp som är taget helt ur luften. Det säger mer om Oscarssons fantasivärld än om realiteter.

Vi har öppet och tydligt redovisat precis vad vi håller på med. Det grundar sig på de riksdagsbeslut som har fattats. Alla de samarbeten som vi nu bygger upp är alltså förankrade i Sveriges riksdag.

Under normala förhållanden stärker dessa försvarssamarbeten förmågan att agera tillsammans. De förbättrar förmågan att förebygga hot. De främjar möjligheten att få politiskt eller militärt stöd när det behövs. De stärker förtroendet och tilliten i försvarssamarbeten. De bygger upp en stabilitet och långsiktighet. Säkerhets- och samarbetsnätverk skapas som gör det möjligt att få eller ge stöd redan från begynnelsefasen vid en eventuell kris. Det är detta som samarbetena syftar till.

Det ingår också informationsutbyte som stärker våra internationella relationer. Det ingår övningar som direkt ökar vår egen förmåga och skapar förtroende mellan länderna. Det ingår interoperabilitet som ger direkta möjligheter att agera i krissituationer tillsammans med andra. Det ingår materielsamarbete som höjer kvaliteten i våra system och kapaciteten i våra system samtidigt som det bidrar till forskning och utveckling. Det ingår internationella operationer där vi tillsammans med andra länder tar ansvar för olika delar av jordklotet. Vi får då också möjligheter att tillgodöra oss detta stöd i ett nationellt perspektiv.

Ett medlemskap i Nato är ingen genväg för att lösa nationella förmågebrister. Vi kan titta på hur det ser ut: Oavsett om man är med i Nato eller inte är det de egna försvarsansträngningarna som i första hand gäller om man skulle utsättas för en krissituation.

Eftersom Bringéus utredning plötsligt är upphöjd till något slags bibel i sammanhanget vill jag att vi ska ha en sak klar för oss. Han skriver följande: ”En svensk medlemskapsansökan torde leda till en politisk kris med Ryssland, även om dess omfattning och varaktighet är svårbedömlig.”

Ni talar om Natomedlemskap som vore det en trollformel. Vad jag talar om och vad vi gör är att skapa samarbeten i realiteten, vilka bygger ihop nätverk som kan användas i en given situation. Detta kan ses i förhållande till vad er regering gjorde en gång i tiden. Ni gjorde väldigt lite när det gäller internationella samarbeten. Under våra två och ett halvt år har det gjorts betydligt mer än vad som gjordes under de åtta år då ni var i regeringsställning.

Det man bidrar med i praktiken i dessa samarbeten och övningar med mera och om det finns en tillit till att ge och ta emot hjälp är avgörande i en eventuell krissituation. Sverige har utifrån EU-fördragets artikel 42.7 gett stöd till Frankrike. Det är ett praktiskt uttryck för detta. Vi förväntar oss naturligtvis ett motsvarande stöd i en motsvarande situation.

Till skillnad från er är vi inte beredda att ge oss in i osäker terräng där vi kan kalkylera med ökade spänningar och svårbedömda situationer och där vi ruckar på långsiktigheten och stabiliteten. Min uppfattning är att det vi gör i dag i kombinationen nationellt ökad förmåga och fördjupade samarbeten, vilket är vår militärgeografiska position, skapar den bästa stabiliteten och långsiktigheten.

Jag vill varna för tvära kast. Jag tycker att ni är obetänksamma.

Anf. 12 HANS WALLMARK (M):

Herr talman! I den gruvliga tid vi befinner oss i delar jag bedömningen att vi även fortsättningsvis måste stärka den svenska försvarsförmågan. Försvarsministern hänvisar till det som har skett under de senaste två och ett halvt åren, dock utan att nämna att detta vilar på breda försvarsuppgörelser, vilka Moderaterna varit en del av.

Det är bra att vi nu har det som Försvarsmakten själv beskriver som ett trendbrott. Men försvarsministern kan inte bortse från att det är genom långa, gnatiga och inte helt okomplicerade förhandlingar som vi lyckades se till att det blev ett tillskott på över 10 miljarder. Det skedde genom det försvarsbeslut som ligger till grund för det inriktningsbeslut som gäller sedan den 1 januari 2016. Så sent som för någon vecka sedan kunde vi tillsammans dessutom presentera att det oväntat men glädjande kommer förstärkningar på 500 miljoner redan i vårbudgeten.

Det har skett en utveckling av säkerhetspolitiken i Sverige från det som i en bok beskrivs som den dolda alliansen. På 50- och 60-talet planerade man för olika saker tillsammans med Nato, och i dag ser vi något som jag vill beskriva som ett löst samarbete. Jag föreslår en synliggjord allians i stället för att dölja det vi gör. I stället för att planera med andra i det fördolda ska vi synliggöra det och vara stolta över att i så fall vara en del av en sådan allians.

Ett par saker i försvarsministerns inlägg förvånar mig lite grann. Flera gånger understryker han att vi med övning och utbyte planerar för möjligheten att ge stöd till andra, och i och med det kan man förvänta sig att vi kan få stöd. Detta är riktigt, och det är djupt omhuldat av Sveriges riksdag.

Men problemet för försvarsministern, herr talman, är att han inte kan veta att andra kommer till vår hjälp. Han kan tro, hoppas, tycka, önska, be och vädja, men han kan aldrig veta så länge det handlar om olika former av samarbeten. Det är i detta avseende som det traktatsbundna försvarssamarbetet skiljer sig åt. Har man ett sådant så vet man.

Låt mig än en gång återge ett stycke ur det underlag som Försvarsmakten har tagit fram, i vilket det finns stor klokhet: Operativa samarbeten som inkluderar samarbete i händelse av väpnad konflikt kan innebära tillgång till mer militär förmåga efter erforderliga politiska beslut. Det ger därför större bidrag till tröskeeffekten och konkretiseras i gemensam försvarsplanering, övningsverksamhet och andra praktiska förberedelser, inklusive juridiska och politiska förberedelser. Operativa samarbeten som grundar sig på traktatsbundna, ömsesidiga försvarsförpliktelser innebär att faktisk tillgång till andra parter militära förmåga kan utgöra en utgångspunkt vid nationell försvarsplanering. Samtidigt innebär detta en skyldighet att lämna stöd till andra parter.

Herr talman! Försvarsministern hade över sex minuter på sig i sitt första inlägg och han hade fyra minuter i sitt andra för att förklara vad som är skillnaden mellan det traktatsbundna och det mer lösliga samarbetet. Det lyckades han inte med. Sanningen är att det inte går. Det är nämligen en väsensskillnad mellan att tro, hoppas, önska, be, vädja och att veta.

Därför vill vi som talar om ett svenskt Natomedlemskap skapa en synliggjord allians, inte en dold allians eller ett lösligt samarbete. Det ska vara en allians som håller och i vilken vi vet att andra kommer till vår hjälp. Detta är den grundläggande skillnaden, och den vill försvarsministern, naturligtvis av olika skäl, inte försvara eller förklara. Jag försöker dock synliggöra den.

Anf. 13 MIKAEL OSCARSSON (KD):

Herr talman! Statsrådet talar om att vi har en beredskap för normala förhållanden. Det viktiga är att vi också har en beredskap för om det värsta händer. Vi måste kunna ha en beredskap om Sverige blir angripet. Den

Prot. 2016/17:87
28 mars

Svar på
interpellationer

tidigare arméchefen sa förra året att Sverige kan vara i krig om några år. Då måste vi ha en beredskap för det.

Det är en väldig skillnad på att vara med i Natos partnerskap. Georgien är med, och Ukraina gick med 1994. Nato kunde ingenting göra i Georgien och inte heller i Ukraina. Det är alltså en stor skillnad på att vara fullvärdig medlem.

Egentligen kokar allt ned till att det är bättre, herr talman, att förbereda sig i god tid med sina vänner än att improvisera om olyckan är framme. Skillnaden stavas försvarsplanering. Statsrådet vet att övning och åter övning är det som ger effekt. Genom en gemensam försvarsplanering kan vi hjälpas åt på ett helt annat sätt, med exempelvis bevakningen av Östersjön, än om vi är själva.

Varje gång försvarsministern träffar representanter för Estland, Lettland och Litauen är jag säker på att de framför att Sverige borde gå med i Nato och att det skulle göra stor skillnad. Vi vet att om det värsta skulle hända måste de flyga över Sverige. Ett medlemskap skulle bidra till säkerhet för Sverige, men också för vår omvärld.

Precis som Krister Bringéus skrev i sin utredning skulle det vara konfliktavhållande. Han sa också att Ryssland inte skulle gilla det, men de räknar redan in oss på Natosidan. Det skulle dock lägga sig, och vi skulle få en helt annan styrka. Detta är viktigt att vi får in.

Det visar sig att en allt större andel av svenska folket ansluter sig till en sådan uppfattning. Det har skett ett trenderbrott. År 2015 gjorde SOM-institutet en undersökning i vilken fler är för ett Natomedlemskap än emot, 38 procent är för och 31 procent är emot.

Jag är säker på att försvarsministern känner till Wilhelm Agrell. Han är professor i underrättelseanalys vid Lunds universitet, och har kommenterat ett uttalande från ÖB på följande sätt: ”Generalernas rent militäroperativa resonemang är alldeles oantastligt, nämligen om man inte har förberett något operativt samarbete, om det inte finns en gemensam planering, om man inte har kommit överens om vem som ska göra vad, om man inte har förbundit sig och lagt handen på bibeln och lovat vad man ska göra, och dessutom inte har några resurser, då är det här inte mycket värt.”

Det är väldigt bra att försvarsmaktsledningen uttalar sig tydligt och visar på skillnaden på traktatsbundna samarbeten och säger att sådana skulle ha en avsevärt positiv inverkan om vi var med, eftersom man då kan se vilken militär förmåga som finns.

Jag hoppas att försvarsministern nu ger svar på dessa frågor. Inte minst undrar jag om det är försvarsministerns uppfattning att vi om Sverige blir angripen skulle klara oss lika bra som om vi vore medlemmar i Nato.

Anf. 14 Försvarsminister PETER HULTQVIST (S):

Herr talman! Jag vill bara meddela att i anslutning till att det skrevs artiklar i medierna om vad Försvarsmaktens sagt i rapporterna skrev kommunikationsdirektör Marcela Sylvander följande i ett inlägg på myndighetens blogg: ”Av medias rapportering kan man få uppfattningen att Försvarsmakten tagit ställning för vissa typer av försvarssamarbeten. Det är fel.”

Det man officiellt har meddelat från Försvarmakten är alltså: Det är fel.

När det gäller att tro, hoppas, be och vädja är det lösligt. Vad jag tror att ni inte riktigt förstår, Hans Wallmark och Mikael Oscarsson, är att när vi övar och övar tillsammans med andra bygger vi interoperabilitet. När vi byter informationer med andra på i stort sett daglig basis bygger vi väldigt starka band. När vi gör alla de här sakerna med Finland bygger vi gemensam förmåga som kan användas i givet läge.

Ni talar ungefär som att det som sker är av intet och noll värde. Sedan har ni hittat er egen trollformel. Det är att gå med i Nato, så löser sig allting. Men ni berör aldrig det som skulle bli effekten och som Bringéus också pekar på. Det är att vi kommer att få dras med ett svårbedömt läge med ökade spänningar i vårt närområde. Det är klart att den typen av spänningar kommer hårdast att drabba Finland eftersom de har den långa gränsen mot Ryssland.

Sedan målar Oscarsson upp scenarier. Vad händer om de invaderar norra Finland? Vad händer om de gör någonting på Gotland? Det är oerhört svårt att stå här och spekulera om vad det ena och det andra leder till. En sak kan jag säga, och det är att skulle någonting sådant ske så drabbar det hela vår del av Europa inklusive Nato. Det förflyttar hela positioneringen, och vi är alla indragna i den typen av situation. Vad gör vi till skillnad från när ni hade regeringsmakten? Vi bygger nätverken, övningarna och kapaciteterna i praktisk handling medan ni inte gjorde det på samma sätt på er tid. Nu ägnar ni mest tid åt att prata.

När det gäller den försvarspolitiska överenskommelsen och det som har skett under hela resan från starten i Förvarsberedningen skulle jag grundligt kunna redovisa hur jag såg på agerandet från olika aktörer och kontrahenter. Det kanske inte i alla stycken skulle bli en helt smickrande redovisning. Men jag är stolt och glad över att vi till slut kom överens både där och i de två uppgörelser som vi har gjort. Men vi har nog olika infallsvinklar på hur storyn ser ut i realiteten.

När det gäller att ge och ta, Wallmark, kanske du känner till att vi har antagit värdlandsavtalet. Vi ska nu öva att ge och ta emot stöd i samband med Auroraövningen i höst. Det är en övning som på det sättet ges en ny dimension av skärpa. Det är också en realitet som handlar om vad som skulle kunna ske i en eventuell krissituation. Vi jobbar med dessa frågor i praktiskt hantverk medan ni mest pratar och bara har en lösning på problemen.

Vi jobbar med en lång rad länder. Det är Finland, de baltiska länderna, Polen, Tyskland, de nordiska länderna, USA, Natos partnerskap och EU. Det är en bred palett. Bara för att det inte ser ut exakt på det sätt som ni har tänkt er duger det inte. Men vi gör det i praktiken medan ni pratar om bara en sak och ett sätt att lösa det. Slutligen vet jag att vår linje är respekterad av de andra och även inom Nato.

Anf. 15 HANS WALLMARK (M):

Herr talman! Förvarsministern tycker att vi talar. Han är nog i grunden rätt glad över att vi har talat upp försvarsbudgeten nu till vårbudgeten 2017 och dessutom medverkat till en bred försvarsuppgörelse där det blir mer pengar än vad regeringen aviserade. Jag tror nog att han i grunden är rätt glad över att vi pratar på och dessutom hjälper till att leverera.

Jag ska ge försvarsministern rätt i två saker. Det ena är att en konflikt kommer att drabba hela Östersjöområdet. Det är därför vi inte kan bortse från den hotbild som finns. Det andra är vi bygger förmåga genom samarbete och samverkan med andra inklusive övningsverksamhet. Där finns det ingen skillnad.

Det som är skillnaden mellan försvarsministerns linje och den jag presenterar är att han inte vet om hjälpen kommer. Han kan tro, hoppas, önska eller bedja, men det är just genom den traktatsbundna förpliktelsen som man vet. Det är den frågan som han går runt, runt hela tiden.

Jag noterar att försvarsministern vill vifta undan artiklarna med att någon kommunikationsdirektör har skrivit någonting på en blogg eller på Twitter. Jag tycker i grunden att det är bättre att man går till själva saken. Det är därför man kan använda sig av underlaget som Försvarsmakten har lämnat in till försvarsministerns eget departement och läsa de 15 sidorna.

Då framträder en helt annan bild. Det är den bilden försvarsministern undviker att bemöta i sak. Han viftar undan Bringéus utredning med att man läser den som om det vore själva Bibeln. Han viftar undan Svenska Dagbladets artiklar därför att någon kommunikationsdirektör skrivit någonting. Hela underlaget är en plädering för styrkan som finns i traktatsbundna förpliktelser.

Herr talman! Då måste vi ställa den avslutande frågan till försvarsministern. Vilken annan traktatsbunden förpliktelse finns i vårt närområde utöver Nato? Vad är det egentligen Försvarsmakten pläderar för?

Anf. 16 MIKAEL OSCARSSON (KD):

Herr talman! Apropå uttalandena räcker det att läsa innantill: Endast ett samarbete som en potentiell angripare bedömer som trovärdigt bidrar till tröskeeffekten. Samarbetet torde i allmänhet vara mer trovärdigt om det grundar sig på traktatsbundna försvarsförpliktelser. Det står som det står, och det är inte svårt att förstå vad det innebär.

När det gäller detta med Finland, är det så att statsrådet vill att vi ingår i en formell militär försvarsallians med Finland? Det blir en viktig sak. Det är en politisk avvägning. Om det ska vara någonting är det vad det handlar om.

Försvarsministern säger att vi ruckar på stabiliteten och allting. Det är tvärtom. Det stärker förutsägbarheten. Det är en huvudpoäng i Krister Bringéus utredning att det skulle vara konfliktavhållande och skulle stärka tryggheten både för Sverige och för omvärlden.

Statsrådet säger: Ni pratar. Jag kan meddela en sak. Jag kommer att tala för den här saken så länge jag har möjlighet, eftersom jag tycker att det är en viktig sak. Jag kommer att tala mig varm för att öka försvarsförmågan. Det behövs verkligen både civilt och militärt. Det jobbar vi med på olika sätt, och vi behöver göra mer. Men sedan måste vi se att det inte räcker till.

When the day is over är det ändå på något vis så att om vi tänker oss att vi blir angripna är det Nato som ska komma och hjälpa oss. Men vi kan inte, herr talman, räkna med någonting sådant om vi inte är medlemmar.

Avslutningsvis är det mycket bättre att förbereda sig i god tid med sina vänner än att improvisera. Om vi är medlemmar fullt ut kan vi också få den traktatsbundna tryggheten.

Anf. 17 Försvarsminister PETER HULTQVIST (S):

Herr talman! Det var egentligen inga substantiella kommentarer om effekten av ett ökat spänningsläge i den händelse att Sverige byter säkerhetspolitisk doktrin. Där har ni ett fält ni inte ger er in i och egentligen berör med något större djup, Hans Wallmark och Mikael Oscarsson. Om vi skulle byta säkerhetspolitisk doktrin i både Sverige och Finland skulle det innebära ett nytt dramatiskt läge i vår del av Europa.

Det vi gör i praktiken är med substans. Jag kan gärna säga att vi har varit överens om de delarna. Det är ingenting som jag tycker är något problem att konstatera. Jag är stolt över överenskommelsen. Men det som betyder något är att vi gör något åt att vi får en höjd militär förmåga. Även inom ramen för Nato har man ett förstahandsansvar för att klara försvaret av sitt eget land.

Vi gör all denna övningsverksamhet både nationellt och med andra. Det är substantiellt. Det är vad som bygger interoperabiliteten och de samarbeten som kan användas i en krissituation. Det vi sysslar med är egentligen vardagens praktiska hantverk. Det är någonting som jag tycker känns rätt så bra. Men ni pratar bara om en sak. Det är att Natomedlemskapet i sig löser saker och ting.

Ska man kunna få någonting i en krissituation måste man ha visat att man är beredd att ge någonting också i fredstid. Det är det vi gör genom vårt deltagande internationellt och i all övningsverksamhet i vårt närområde. Man måste visa att man är beredd att höja den egna förmågan, vilket vi gör.

Man kan jämföra med den tid, två och ett halvt år, som vi har suttit vid regeringsmakten. Det har hänt mycket mer när det gäller höjd militär förmåga och samarbete med andra än det gjorde under åtta år med en borgerlig alliansregering.

Överläggningen var härmed avslutad.

§ 10 Svar på interpellation 2016/17:372 om cementtillverkningens framtid

Anf. 18 Närings- och innovationsminister MIKAEL DAMBERG (S):

Herr talman! Jesper Skalberg Karlsson har frågat mig om jag och regeringen står fast vid hållningen att den svenska cementtillverkningen på Gotland ska finnas kvar och utvecklas och hur detta i så fall ska tillses.

Som jag uttryckt i ett tidigare interpellationssvar till Jesper Skalberg Karlsson tar regeringen skyddet av Sveriges natur på stort allvar, vilket vi har visat genom 2015 års beslut om ett antal Natura 2000-områden på Gotland. Jag har hela tiden varit medveten om att beslutet ändrar förutsättningarna för framtida kalkbrytning i Bästeträsk. Nuvarande och planerad kalkbrytning i övrigt på Gotland påverkas inte av beslutet.

Som regeringen kommunicerade redan under sommaren 2015 är vår uppfattning att för Gotlands räkning gör vi bedömningen att ytterligare åtgärder som berör större områden inte kommer att behövas för att följa Sveriges förpliktelser enligt EU:s art- och habitatdirektiv.

Kalkindustrin på Gotland är viktig för Sverige. I juni 2016 mottog regeringen Peter Larssons rapport *Hållbara Gotland*. Rapporten pekar bland annat på att Gotland skiljer sig från andra delar av Sverige genom att det inte finns något dominerande företag inom tillverkningsindustrin. Vidare konstateras att Cementa har en viktig roll som processindustri genom de positiva affärsrelationer som skapas gentemot underleverantörer inom ett brett spektrum av mindre företag. Larsson föreslår därför i rapporten att ett centrum för ny industriell utveckling ska bildas på Gotland.

Regeringen har utifrån förslagen i Peter Larssons rapport gett i uppdrag till Tillväxtverket och erbjudit Gotlands kommun (Region Gotland) att genomföra insatser för 100 miljoner kronor för att skapa hållbar regional tillväxt och näringslivsutveckling 2016–2019 i Gotlands län.

Anf. 19 JESPER SKALBERG KARLSSON (M):

Fru talman! Vi har mycket områdesskydd i Sverige. Hela 25 procent av skogen är undantagen från skogsbruk. Då räknar man både impediment och det formella skyddet. Över 50 procent av landet utgörs av riksintressen. Många är gamla med vaga beskrivningar och har förändrats sedan de pekades ut som riksintressen.

I Sverige kan länsstyrelsen och kommunen själva inrätta naturreservat. Utöver det har vi Natura 2000-områdena, som vi anmäler till EU-kommissionen och som vanligtvis inte omprövas. Även om en art dör ut, flyttar eller når en så god status att den inte längre kräver skydd är Natura 2000-området kvar.

Då kan man ställa sig frågan om problemet med områdesskyddet i Sverige är just arealen och att arealen måste öka. Jag tror snarare att det är ändamålsenligheten och huruvida det är förankrat i lokalområdet som vi behöver jobba mycket med. Med det sagt håller jag med statsrådet om att man ska ta skyddet av Sveriges natur på stort allvar.

Fru talman! Med en ökande befolkning behöver vi bygga mer, ganska mycket mer. Bara de kommande åren är kravet, som ställs på oss, att det ska byggas tiotusentals bostäder. Lägg därtill Förbifart Stockholm, som är ett stort projekt, eller varför inte regeringens aviserade projekt med höghastighetståg. För både bostäder och annan infrastruktur kommer det att krävas en mix av material. Det kanske är naturligt.

Vi ser att ekonomin är ganska turbulent. Priser på insatsvaror går upp och ned snabbare nu än vad de har gjort tidigare. Man kan inte bygga en ekonomi baserad bara på ett lågt oljepris eller baserad bara på att arbetskraften är väldigt billig. Man behöver ha en mix. Så fungerar även energimarknaden, kan man säga i sammanhanget. Man behöver olika delar för att nå en stabilitet.

Samma sak kommer det att vara med material. Vi kommer att behöva mycket trä. Jag tror att den svenska skogen rymmer tillväxt, arbetstillfällen och utveckling. Men vi kommer också att behöva cement. Vi kommer inte att ha råd att välja bort enskilda material när behovet är så pass stort. Det vore oansvarigt att sätta stopp för cementtillverkningen i Sverige.

Fru talman! Det är därför jag har ställt denna interpellation. Jag vill veta om de löften som ställdes ut 2015 fortfarande gäller och vad de löftena egentligen betyder. Det går nämligen att göra olika tolkningar.

Det som sas då av dåvarande miljöminister Åsa Romson var: För Gotlands räkning gör vi bedömningen att ytterligare åtgärder som berör större områden inte kommer att behövas för att fullgöra Sveriges förpliktelser enligt EU:s art- och habitatdirektiv.

När vi är här i dag kan vi tolka det på olika sätt. Jag tolkar det som att då var stoppdatumet 31 augusti 2015. Men eftersom en del av det ursprungliga förslaget bröts ut och skickades tillbaka till länsstyrelsen och inventerades på nytt skulle man också kunna tolka det som: Ja, vi har uppfyllt våra förpliktelser när det också är utlyst. Den tolkningen tycker jag kan påverka Gotland mycket långtgående.

Jag skulle vilja höra lite mer från näringsministern om hur vi ska tolka det. Ska vi gå på den tolkning som man kanske gjorde den där dagen eller den som länsstyrelsen gör just nu? Är det *då* som är stoppdatum, eller är det stoppdatum när det som nu behandlas hos Naturvårdsverket har inrättats? I anslutning till det undrar jag: Är då 500 hektar som File Hajdar omfattar att kalla ett stort område? Det är ju en tolknings- och definitionsfråga.

Anf. 20 Närings- och innovationsminister MIKAEL
DAMBERG (S):

Fru talman! Tack, interpellanten, för interpellationen! Vi har diskuterat denna fråga förut. Som man kan se om man jämför svaren svarar regeringen väldigt konsistent. Vi svarar samma sak nu som då. Vi har inte ändrat uppfattning. Men regeringen har heller inte mottagit något nytt förslag, vilket gör att hela diskussionen blir väldigt spekulativ. Det kan senare komma ett förslag från Naturvårdsverket till regeringen som kan innehålla saker och ting. Jag tror att det är viktigt att säga vad regeringens uppfattning är. För Gotlands räkning gör vi bedömningen att ytterligare åtgärder som rör större områden inte kommer att behövas för att följa Sveriges förpliktelser enligt EU:s art- och habitatdirektiv.

Man kan ta cementindustrin i ett lite större hänseende. Också statsministern var väldigt tydlig i samband med detta. Cementindustrin är viktig för Sverige. Cementindustrin på Gotland spelar en stor roll för näringslivets utveckling, inte minst på ön.

Det är korrekt att jag gärna ser att man bygger mer i trä i framtiden. Jag tror att det finns en stor ekonomisk potential för Sverige, när vi nu ökar bostadsbyggandet, att bygga mer i trä. Men man kan titta på den senaste statistiken. Jag tror att 90 procent av flerbostadshusen är byggda i cement i dag.

Förra året ökade vi bostadsbyggandet kraftigt. Jag tror att vi kom upp i 63 000 planerade bostäder förra året. Det var någon form av rekordår. Man får gå tillbaka nästan till miljonprogrammets dagar för att hitta de nivåerna. Det är ett starkt tryck i cementindustrin och byggindustrin i Sverige i dag. Det är positivt. Det gör det möjligt att göra framtidsinvesteringar och kanske klara av sysselsättningsfrågor och sådant som annars har varit tuffare i dålig konjunktur. Detta ser vi också på arbetsmarknaden i stort. Med denna efterfrågan har det skapats runt 150 000 nya jobb i svensk ekonomi sedan valet. Det är en positiv utveckling.

Jag tycker att det är lite svårt att prata om någonting som kan inträffa framöver. Vi hamnar lite i ett mellanläge. Myndigheter har de facto i uppdrag att göra sitt jobb. När de i ett senare skede lämnar över någonting till regeringen är det regeringens ansvar att pröva de frågorna. Så kommer det också att gå till i detta fall. Vi svarar, som man kan höra, exakt samma sak nu som då. Vi menade allvar då, och vi menar allvar nu.

Anf. 21 JESPER SKALBERG KARLSSON (M):

Fru talman! Tack till ministern för det svaret! När det gäller att bygga i trä och cement tror jag att vi kommer att få se mer av båda. I framtiden tror jag att vi kommer att ha svårt att säga vad som är ett flerbostadshus i trä och vad som är ett i cement. Det kommer att vara många hus som är hybrider, kanske med en stomme i cement och mycket annat i trä. Jag ser fram emot den utvecklingen och tror att vi har underbara dagar framför oss – vi har ju bara byggt i trä i ungefär 25 år.

När det gäller arbetslösheten sedan valet tycker jag att det är tydligt att det vi ser nu är en högkonjunktur. Den arbetslöshet som påverkas av politiken däremot, jämviktsarbetslösheten eller den varaktiga arbetslösheten, är ungefär densamma.

Vi har haft debatter om det här tidigare. Jag har haft debatt med justitieminister Morgan Johansson, som försökte förklara det med tidvatten: När tidvattnet lyfter lyfts alla båtar, och därför kommer även de som står långt ifrån arbetsmarknaden att få jobb.

Själv tror jag att det är en förenkling som inte är så bra, för när tidvattnet sedan vänder kommer man att inse vad som finns under ytan, nämligen strukturella problem på arbetsmarknaden som behöver lösas och som Ylva Johansson inte har tagit itu med.

Fru talman! Ministern nämner också flera av regeringens tidigare löften och nämner specifikt Stefan Löfven. Han sa ju att man ser en möjlighet att satsa på kalkindustrin. Kalkindustrin finns där och ska finnas kvar.

Det har vi hört flera gånger. Jag minns att när Mona Sahlin var samhällsbyggnadsminister sa hon ungefär samma sak, och vad gäller Åsa Romsons löften från 2015 har de återupprepats av näringsministern men också av statsministern.

Trots detta finns det mycket oro kring vad nya Natura 2000-områden kan innebära. Jag vet att man förra gången löste det genom att utse Peter Larsson till kontaktperson för ett näringslivspaket eller räddningspaket – det finns många olika namn på det. I folkmun kallas de Peter Larsson-pengar.

Det kan vara bra. Jag tror att dessa 100 miljoner till näringslivsutveckling, om de används på rätt sätt, kan leda till riktigt bra grejer. 100 miljoner är mycket om man använder pengarna på rätt sätt. Men om det fastnar, om man inte riktigt vet var man ska söka medlen och om kontakterna mellan regionstyrelsekontoret och Tillväxtverket inte faller så väl ut kan 100 miljoner vara väldigt lite pengar. Därför är det svårt att uttala sig om konsekvenserna kring dessa 100 miljoner.

Det är klart att det här ligger i framtiden och att det kan vara svårt att ställa ut absoluta löften kring det. Men det känns heller inte riktigt hållbart att man lite grann vill snirkla sig ur förslag efter förslag som påverkar Gotland. Det ska vara någon sorts compensation, någon sorts undantag. Tittar

vi på till exempel flygskatten ser vi hur socialdemokrater i Umeå, i Arvidsjaur och på Gotland vill ha regionala lösningar, särlösningar och undantag.

Frågan är om man inte bara skulle undvika att genomföra reformer som kräver att man tillför räddningspaket. Det blir lite tveksamt om det verkligen är bra för hela Sverige om hela Sverige också ber om enskilda undantag.

När det gäller nästa fråga, vad som komma skall, har det inte kommit något förslag från Naturvårdsverket. Jag uppfattar det som att det är samma budskap från regeringen nu som tidigare, men kan statsrådet säga någonting? Är det någonting som har förändrats sedan den förra prövningen som gör att man skulle kunna tänka sig att omvärdera sin hållning och införa nya Natura 2000?

Anf. 22 Närings- och innovationsminister MIKAEL
DAMBERG (S):

Fru talman! Det är sant att vi har bra drag i konjunkturen, och det beror inte minst på investeringar som är en del av det som drar tillväxten i dag. Bostadsbyggande är en av förklaringarna, men det handlar även om utländska och inhemska investeringar som görs i industrin, till exempel. Det är de högsta industriinvesteringarna i Sverige sedan finanskrisen.

Allt detta skapar en högre aktivitet i ekonomin, i investeringstillfällen och räddar också framtidens jobb. Då tror jag att man ska vara försiktig med att lägga fram förslag som bromsar investeringsviljan i Sverige i form av underhåll av järnvägen eller utbyggnad av utbildningssystemen. Det handlar även om bostadsinvesteringar, där regeringen har gjort ett kraftfullt paket för att öka byggandet av hyresbostäder i Sverige till rimliga priser – allt det som behövs i det här konjunkturläget för att hålla igång tillväxten.

Jag är nämligen orolig för att bristande eller uteblivna investeringar i bostäder, infrastruktur eller utbildningssystem kommer att innebära att svensk ekonomi mattas av och bromsar mer än i dag, och det är därför jag tycker att vår ekonomiska politik är smartare än Moderaternas ekonomiska politik.

Arbetslösheten ligger inte still. Efter finanskrisen låg vi kvar på en arbetslöshet på 8 procent, kan man säga. Nu har vi betat oss ned under 7 procent, och det som är spännande med den här ekonomiska utvecklingen är att av de 150 000 nya jobben som har skapats har över 100 000 gått till människor som är födda utanför Sverige. Detta visar att när man bedriver en politik som leder till en ökad sysselsättning så att arbetslösheten går ned när vi grupper som annars har svårt att komma in på arbetsmarknaden.

Mer behöver göras men inte genom insatser som tar ned investeringar i bostadsbyggande, utbildning eller infrastruktur.

Det är samma besked, har vi konstaterat, från regeringen nu och då. Naturvårdsverket ska när man utpekar Natura 2000-områden i första hand tillföra skydd för brister som kommissionen har identifierat. Även nationellt identifierade brister kan vara grund för utpekandet.

Med anledning av att regeringen nu anser att Gotland har uppfyllt EU:s krav enligt art- och habitatdirektivet kommer man att komma in och beakta andra, nationella brister. Då är det precis som interpellanten påpekar och som Naturvårdsverket säger i sina direktiv till länsstyrelserna så att positiv markäggarförankring är viktig.

Prot. 2016/17:87
28 mars

Svar på
interpellationer

Det är exakt de direktiven som Naturvårdsverket jobbar med när man tittar på nationellt identifierade brister. Men regeringens besked är samma nu som tidigare.

Som riksdagsledamot har man ett ansvar eller ett intresse av att bevaka olika frågor så att de inte hamnar snett, men jag tror också att det är viktigt att se, med de positiva insatser som regeringen har gjort efter det förra beslutet, att vi menar allvar med en positiv näringslivsutveckling på Gotland. Det är ju inte några insatser som vi har hittat på, utan vi jobbade ihop med inte minst Region Gotland när det gällde att ta fram insatser som skulle få mesta möjliga nytta. Det är en bred palett av åtgärder som även fokuserar på industrins utveckling på Gotland.

Anf. 23 JESPER SKALBERG KARLSSON (M):

Fru talman! Tack, ministern! När det gäller arbetslösheten vill jag hålla fast vid att det till största delen faktiskt är konjunkturen som spelar roll. Det är egentligen inte Ylva Johanssons politik som gör den stora skillnaden.

Ekonomistyrningsverket skrev i november 2016 så här: Den samlade bedömningen är att effekterna av alla reformer tar ut varandra vad gäller antalet sysselsatta under prognosperioden. Arbetskraften sänks dock med nästan 0,5 procent, motsvarande ca 25 000 personer. Jämviktsarbetslösheten är därmed 0,5 procentenheter lägre 2019 än vad den skulle ha varit utan reformerna. Även medelarbetstiden och produktiviteten och därmed bnp blir lägre.

När det gäller de löften som ministern tar upp och de nationella krav som man också kan väga in när man vill göra Natura 2000-områden tycker jag att det är bra att man förtydligar. Då kan man nämligen inte skylla på att det är EU-kommissionen som säger att vi måste göra Natura 2000-områden, utan då ligger det faktiskt i den svenska regeringens händer – mer nu än vad det kanske gjorde 2014 och 2015.

Vad gäller Gotland, som det här ändå handlar om, är det mitt län, och det är också därför jag bevakar en fråga som ligger mig nära. Det är ju mina släktingar och vänner som ser att deras jobb är i riskzonen om det skulle bli nya Natura 2000.

För Gotland skulle jag vilja säga att det finns flera hot. Sammantaget bidrar det till en oro. Det oroar andra, och det oroar också mig. Det handlar om att finansministern går fram med ett förslag om flygskatt som försämrar tillgänglighet och konkurrenskraft. Vi riskerar att förlora en livlina till fastlandet, för vi kan helt enkelt inte välja att ta tåget.

Samtidigt ser vi hur folkhälsoministern går fram med förslag som hotar ett av våra snabbväxande företag, Gotlandssnus, som prisas för nikotinfria alternativ. Till detta kan läggas näringsministerns och miljöministerns projekt kring cementtillverkningen. Det finns en oro.

Jag hoppas att näringsministern tar med sig vad jag har sagt här i dag, och jag önskar honom lycka till i förhandlingarna med regeringspartnern Miljöpartiet!

Anf. 24 Närings- och innovationsminister MIKAEL DAMBERG (S):

Fru talman! Jag tror att det alltid finns oro i ett samhälle, och det ska man ta på allvar. Men man måste också ta fasta på de utvecklingspotentialer som olika delar av Sverige har. Gotland har en enorm potential.

Vi har bara sett början av en utveckling där jag tror att besöksnäringen på Gotland kommer att fortsätta att peaka och utvecklas ännu bättre, inte minst med den nya färjeterminalen och det unika läget mitt i Östersjön.

Det finns en utmaning i att bygga en långsiktigt hållbar besöksnäring som kommer hela ön till del. Hela frågan om utbildningssatsningarna är kopplad till campusområdet på Gotland. Regeringen har varit tydlig med att vi vill ha fler utbildningssatsningar runt om i Sverige eftersom de skapar en infrastruktur för tillväxt i företag också på den digitala sidan av ekonomin. Gotland i dag är en framstående spelare och har en enorm möjlighet att vara med och bidra till digitaliseringen av samhället.

Peter Larssons arbete har bidragit till vårt arbete på Näringsdepartementet där vi har velat hitta en form där vi kan stödja men inte ta över den regionala tillväxten och näringslivsutvecklingen på ön. Jag tror att vi har hittat en form där vi kan bidra till att man lokalt sätter agendan för ett ännu kraftigare näringsliv på Gotland. Det kommer jag att fortsätta att jobba med, men jag ser också fram emot den fortsatta debatten med Jesper Skälberg Karlsson om frågan.

Överläggningen var härmed avslutad.

§ 11 Svar på interpellation 2016/17:346 om elevers rätt till modersmål

Anf. 25 Utbildningsminister GUSTAV FRIDOLIN (MP):

Fru talman! Daniel Riazat har frågat mig vad jag gör för att följa upp att alla barn som enligt lagen har rätt till modersmålsundervisning också erbjuds det och för att följa upp och garantera att utbildningen håller en god och acceptabel kvalitet. Daniel Riazat har vidare frågat mig vilka skäl som ligger till grund för att jag och regeringen inte föreslår tydligare skrivningar om modersmålsundervisningen i timplanen, och vad jag och regeringen avser att göra för att motverka bristen på modersmåls lärare.

Låt mig börja med att säga att jag delar Daniel Riazats syn på betydelsen av kunskaper i modersmålet. Det underlättar inte enbart kunskapsinhämtningen utan har också betydelse för den personliga identiteten och för den intellektuella och emotionella utvecklingen.

Statens skolinspektion har ett tillsynsansvar för att alla barn som enligt lagen har rätt till modersmålsundervisning också erbjuds det.

Som ett led i att stärka bland annat modersmålsundervisningen har regeringen gett Statens skolverk i uppdrag att genomföra insatser för att stärka huvudmännens förmåga att erbjuda nyanlända elever och elever med annat modersmål än svenska en utbildning av hög och likvärdig kvalitet. Målgrupper för de olika insatserna är bland annat modersmåls lärare, studiehandledare på modersmålet och annan personal inom grundskolan och motsvarande skolformer samt gymnasieskolans introduktionsprogram.

Prot. 2016/17:87
28 mars

Svar på
interpellationer

I det uppdrag som låg till grund för den promemoria om stadiindelad timplan som Daniel Riazat hänvisar till skulle Statens skolverk utgå ifrån och fördela grundskolans nuvarande timplans undervisningstimmar över låg-, mellan- och högstadiet. Även om modersmål inte ingår i den nationella timplanen är måluppfyllelsen hög. Enligt betygsstatistik från Statens skolverk för läsåret 2015/16 hade nästan 60 procent av de elever som hade slutbetyg i ämnet betyget B eller A. Den genomsnittliga meritpoängen var 16,2; näst högst av grundskolans samtliga ämnen.

Bristen på behöriga lärare är mycket bekymmersam. Med en nationell samling för läraryrket vill regeringen bidra till att skapa en samsyn kring de utmaningar som finns för lärar- och förskolläraryrkena. Regeringen tillsatte den 2 februari 2016 utredningen *Bättre skola genom mer attraktiva skolprofessioner*. Utredaren ska bland annat överväga om undantagen från kraven på legitimation och behörighet för lärare i modersmål bör upphöra och också föreslå insatser för hur andelen behöriga lärare i modersmål kan öka.

Regeringen har därutöver tagit initiativ till lagändringar som gör det möjligt att överlämna fjärrundervisning, som avser modersmålsundervisning eller studiehandledning på modersmålet, på entreprenad till en annan huvudman. Det är en värdefull möjlighet för de huvudmän som inte har tillgång till exempelvis modersmållärare eller studiehandledare.

Detta är några av de insatser som regeringen vidtar för att säkerställa att modersmålsundervisningen ska hålla en god kvalitet och för att motverka bristen på modersmållärare.

Anf. 26 DANIEL RIAZAT (V):

Fru talman! Tack, utbildningsministern, för svaret!

Den här interpellationsdebatten är inte ämnad för att vi ska debattera mot varandra på grund av att vi inte skulle vara överens. Här handlar det mer om att sätta fokus på en fråga som både berörde mig när jag gick i skolan och berör många ungdomar som går i skolan i dag.

Enligt Skolverket hade 24 procent av eleverna i grundskolan läsåret 2014/15 rätt till modersmålsundervisning, men endast hälften gick på denna modersmålsundervisning.

Låt mig stanna till och göra en personlig reflektion. För min egen del handlade det om att passa in. Jag ville vara som alla andra och bara prata svenska. Jag fick också ofta höra i skolan att jag skulle prata svenska, inte persiska. Det var först efter ett par år, när jag blev lite äldre, som jag insåg hur viktigt det är att jag också kan mitt modersmål. Lärare stöttade mig och tryckte på att det är bra om jag utvecklar mitt modersmål samtidigt som jag läser svenska och alla andra ämnen.

Den signal vi sänder är viktig. Låt oss jämföra med ämnet svenska. Jag tror att man hade behövt vidta snabbare och större åtgärder för ämnet modersmålet. Det är inte för att man inte tycker att modersmålet är viktigt utan för att ämnet inte finns i den ordinarie timplanen och därmed inte är en del av den ordinarie undervisningen.

Jag hade mina lektioner på håltimmar, efter skolan, på kvällar eller under tidiga morgnar. Det var svårt för oss elever och för modersmållärarna. Det kändes inte heller som att modersmållärarna var en del av arbetslaget, det vill säga lärarkollegiet. Kommuner gör olika. I Rissne i Sundbyberg

har jag sett att man arbetar på ett fantastiskt sätt för att inkludera alla. Sedan finns andra betydligt sämre exempel. Därför tror jag att en nationell samordning i frågan vore bra.

Hur ser utbildningsministern på legitimationskravet? Jag är av uppfattningen att det har varit klokt att göra undantag. Vi vet själva hur situationen ser ut med modersmåls lärare, och det är otydligt vilken utbildning en modersmåls lärare ska ha. Jag skulle vilja höra mer om vad utbildningsministern anser om legitimationskravet och timplanen.

Anf. 27 Utbildningsminister GUSTAV FRIDOLIN (MP):

Fru talman! Tack för interpellationen!

Jag håller helt med om vikten av modersmålsundervisning av hög kvalitet. Den är avgörande för människors utveckling och språkutveckling. Sverige är internationellt ett föredöme i arbetet med studiehundledning och modersmålsundervisning. När jag har talat i internationella sammanhang brukar jag låna en liknelse från forskningen. Vi får inte blanda ihop språkligt kapital och språklig valuta. Även om det ibland kan vara omständligt att växla från ett språk till ett annat krävs det att det från början finns ett kapital. Att utveckla sitt språkliga kapital på sitt modersmål har ett värde oavsett vilket språk du sedan vanligen talar. Det finns ett problem när inte minst nyanlända begränsar sitt språkliga kapital. De hoppas på att växla över till svenska så pass snabbt att det leder till att de tappar ord och begrepp och därmed får ett mindre ordförråd.

Utvecklingen av modersmålet är oerhört viktigt. Det är bra att Daniel Riazat lyfter upp frågan, och det är bra att vi lyfter upp frågan.

Precis som jag nämnde i mitt interpellationssvar gör vi ett antal insatser. Den största är uppdraget till Skolverket som kom i och med det stora mottagandet av nyanlända hösten 2015. Skolverket jobbar direkt med utvecklingsinsatser framför allt i kommuner som inte tidigare har haft ett stort mottagande. Det är ofta i de kommunerna vi ser de stora bristerna i till exempel modersmålsundervisningen. Man sluter avtal mellan staten, genom Skolverket, och kommunerna om vilka utvecklingsinsatser som kan göra skillnad. Inte sällan reglerar avtalet hur modersmåls lärare ska rekryteras och hur lärarna, precis som Daniel Riazat säger, ska komma in i den ordinarie planeringen i skolan samt hur rätten till studiehundledning i ämnena ska verkställas.

Det finns också generella insatser, framför allt genom möjligheter till fortbildning. När det har varit en stor ökning av elever som har rätt till modersmålsundervisning måste vi självklart snabbt rekrytera fler lärare. En hel del av dem kommer att behöva fortbildning.

Daniel Riazat ställer två frågor om tiden framåt. Den ena frågan handlar om timplanen. Om vi ska lägga in modersmål som ett ämne direkt i timplanen, trots att det inte är ett ämne som alla elever läser, blir det fråga om en stor reform. Det har vi inte beredningsunderlag till i dag. Skolverkets underlag ger inte tillräckligt beredningsunderlag för något sådant. Men det finns alla skäl att titta vidare på det av den anledning som Daniel Riazat nämner: I dag blir det ofta så att de här timmarna hamnar på för eleverna obekväma eller ibland till och med omöjliga tider, tider som är svåra att passa ihop med skolskjuts och att få bra kvalitet i.

För många elever blir det också för lite tid för att de verkligen ska kunna få ett språk. Det gäller inte minst de elever som har rätt att återuppväcka ett språk genom att de tillhör någon av de nationella minoriteterna. Det finns alltså all anledning att titta vidare på detta.

Den andra frågan handlar om lärare och legitimationskravet. Vi har tre lärarkategorier som inte fullt ut lyder under legitimationsreformens krav. Det handlar om läraryrkesprogrammen, det handlar om en del fritidspedagoger och det handlar om modersmållärare. I det uppdrag som jag har gett till utredaren Björn Åstrand ligger att titta på dels vilka insatser vi kan göra för att öka andelen behöriga lärare – vilket ju är själva grunden för att kunna ställa nya krav – och dels, om man ska ställa nya krav, vilken tidsplan som bör gälla. När kan sådana krav börja bli giltiga? Det blir intressant att se den tidsplanen, som ska komma från Björn Åstrand före sommaren.

Det är bra att Daniel Riazat sätter fokus på detta, inte minst därför att många av de åtgärder som verkligen behöver göras är sådana som vi inte kan göra från statens sida utan som man gör på huvudmannanivå, precis som interpellanten säger.

Anf. 28 DANIEL RIAZAT (V):

Fru talman! Återigen tack till utbildningsministern för svaret!

Jag instämmer helt och hållet i den beskrivning som utbildningsministern ger. Jag tycker också att det är positivt att man har satt igång ett arbete med att belysa den här frågan och försöka hitta en sorts lösning.

Jag skulle ändå vilja ta ett exempel. I det här fallet handlar det om gymnasieskolan. Under de senaste åren har vi ju sett att antalet elever som söker sig till yrkesprogram minskar, bland annat på grund av att behörighetskraven för vidare studier har ändrats men också av en del andra orsaker. Då gör vi någonting åt det. Då tillsätts en utredning. Vi ska få fler elever att komma in på gymnasiet etcetera.

Inte heller här kan man tala om huvudmannaskapet eller att gymnasieskolan är en frivillig skolform. I det här fallet förstår jag varför det inte är inom timplanen även om jag tror att det skulle vara en nödvändig reform för att helt enkelt pusha eleverna att gå och läsa sitt modersmål.

Men frågan är om det inte är på ett liknande sätt vi måste tänka här. Jag tycker att det är väldigt bra med de utredningar och de utredare som jobbar med den här frågan och att Skolverket har fått ett uppdrag. Men samtidigt känns det som att regeringen måste uttrycka ambitionen att alla elever bör läsa sitt modersmål etcetera. Jag säger inte att utbildningsministern inte tycker så, utan jag menar att det kan sända en viktig signal.

En annan fråga i det här handlar som utbildningsministern säger om huvudmannaskapet och hur man går till väga rent praktiskt för att lösa det. Det är ju kommunerna eller privata aktörer som är skolhuvudmän i dag. Då är frågan, med facit i hand efter den flyktingsituation som vi har haft med väldigt många unga som har kommit till Sverige och kommit in i utbildningssystemet, om det inte hade varit betydligt enklare om vi hade haft ett utbildningssystem där huvudmannaskapet och ansvaret för skolan hade legat på staten. Hade det inte varit mycket enklare att, i stället för att åka från kommun till kommun och skriva på kontrakt med dem och i många kommuner uppfinna hjulet på nytt innan staten tog tag i det här, helt enkelt

ha ett likvärdigt system över hela landet som också är behovsanpassat utifrån den lokala situationen? Jag tror personligen att det vore en bättre lösning.

Jag har också märkt att regeringen mer och mer använder sig av begreppet att staten ska ta ett större ansvar för skolan, vilket är positivt. Samtidigt måste man fundera på om inte det här bör tas till nästa steg, som är att staten ska ha huvudansvaret för den svenska skolan. Frågan är alltså förknippad med min interpellation och handlar om just det. Anser inte utbildningsministern att det hade varit betydligt enklare?

En sista fråga som också berör det som utbildningsministern sa om modersmålslärarna och deras utbildning och om man ska ha legitimeringskrav eller inte: Är det inte också en idé att tala om högskoleutbildning för just modersmålslärare – en sorts lärarutbildning, helt enkelt? Många som kommer hit är ju lärarutbildade i hemlandet och kan behöva mycket kortare tid för att komma in. Vissa är inte det. Finns det sådana funderingar hos regeringen?

Anf. 29 Utbildningsminister GUSTAV FRIDOLIN (MP):

Fru talman! För det första ska elever som har rätt till modersmålsundervisning inte bara erbjudas det utan också ha den praktiska möjligheten att få det. Det är där det brister i dag, både när man inte kan hitta lärare hos huvudmännen och i den praktiska planeringen när timmarna förläggs. Det är en uppgift för staten och för huvudmännen.

För det andra finns det alla skäl att titta vidare på hur det här kan synkas med timplanen. I dag finns inte den typ av ämnen som inte alla elever läser i timplanen, men eftersom det här är en fråga som blir stor för schemaläggningen för de elever som är berörda finns det goda skäl att reglera undervisningstiden i timplanen. Det kommer vi att titta vidare på, men vi har inte det förslaget remitterat i dag.

Daniel Riazat ställer frågan om huvudmannaskapet för skolan utifrån den stora i det här fallet flyktingkris som Sverige var i när så många – 70 000 barn, motsvarande en mindre svensk årskull – kom till svensk skola under ett år.

Mitt parti röstade ju emot kommunaliseringen en gång i tiden. Daniel Riazats parti röstade för. Ingen av oss två kan lastas för de besluten; vi var inte särskilt gamla då. Och ja, regeringen är definitivt för ett större statligt ansvar för finansieringen av skolan.

Men med det sagt: Hur Sverige klarade att ta emot de barn som kom till Sverige under hösten 2015 ser jag inte som ett argument i huvudmannaskapsdebatten. Jag är mycket imponerad av den flexibilitet som det svenska skolsystemet visade när så många kom. Hade jag i början av det läsåret försökt berätta för en myndighet att den skulle organisera en ökning av sin verksamhet till 70 000 individer, en ökning som motsvarar en extra årskurs på ett år, hade nog ingen sagt att det var möjligt. Men kommunerna, rektorer och lärare gjorde det möjligt, och den flexibiliteten i skolsystemet får vi inte tappa när vi tar ett större statligt ansvar. Här finns faktiskt en styrka i det svenska skolsystemet som vi också ska se, så att vi sparar rätt saker till framtiden.

Den utvärdering vi nu har gjort av hur svenska staten hanterade flyktingsituationen 2015 visar ju inte på att alla statliga myndigheter uppvisade den flexibilitet som Sveriges kommuner gjorde.

När det gäller frågan om högskoleutbildning har vi öppnat ett snabbspår för lärare och andra vuxna som har jobbat i skolan och skulle kunna bli lärare också i svensk mening, alltså behöriga svenska lärare. Det är ett av de snabbspår som fungerar väldigt väl. Det är starkt utbyggt, det finns stort intresse och de första kullarna börjar nu komma ut ur universitet och högskolor. Det är människor som verkligen kommer att bidra i den svenska skolan med den ämneskompetens de har men många gånger också som modersmållärare eftersom de såklart behärskar modersmålet och kanske till och med har varit lärare i modersmålet i sina gamla hemländer. Det snabbspåret är alltså up and running. Det fungerar väl. Den flaskhals vi har är kapaciteten ute på lärosätena, och den jobbar vi med att bygga ut.

Att titta på vidare möjligheter till högskoleutbildning för den som inte har lärarbakgrund eller den som börjat jobba som modersmållärare i skolan ligger i utredningsdirektiven för Björn Åstrand. Han ska titta på hur vi får fler behöriga modersmållärare, och då måste han titta på hur utbildningssituationen ser ut.

Anf. 30 DANIEL RIAZAT (V):

Fru talman! Tack, utbildningsministern! Jag kommer att fatta mig ganska kort.

Jag tycker som sagt att det är positivt att regeringen har tillsatt denna utredning. Jag tycker också att det är positivt att man har de här snabbspåren som vi har diskuterat, just för att det är så himla viktigt att få tag i lärare inom olika ämnen men också modersmållärare och studiehandledare som talar modersmålet.

Samtidigt riktar sig snabbspåren som jag har förstått det mot dem som ska bli lärare i olika ämnen etcetera, men modersmålet är inte ett fokus i sig. Det jag menade var mest det som kommer i utredningen – att se över detta med modersmållärare och studiehandledning på modersmål och vad man kan göra för att ha någon sorts snabbspår eller utbildning för det.

När det gäller det andra, statens ansvar, menar jag absolut inte att kommunerna inte skulle ha varit involverade, som de var i detta fall – de tog ett fantastiskt ansvar, speciellt vissa kommuner. Samtidigt menar jag att det hade underlättat om staten hade haft ett helhetsansvar. Då hade man inte behövt uppfinna hjulet på nytt innan staten kom ut och skrev på kontrakt och så vidare. Det tog ändå ganska lång tid innan det skedde.

Jag hoppas att vi också har lärt oss inför framtiden hur sådana här situationer ska samordnas. Detta var inte den sista vågen av flyktingar, även om vi har gjort Erdoğan till vår gränsvakt.

Anf. 31 Utbildningsminister GUSTAV FRIDOLIN (MP):

Fru talman! Sverige ska ha ett mottagningssystem som fungerar både när det kommer få och när det kommer många människor. Då är inte minst skolan viktig. Historiskt har Sverige faktiskt lyckats oerhört väl med att ge människor som kommer hit både en ny chans och möjligheten att vara med och bidra i sitt nya land, och skolan har varit avgörande för detta.

Det handlar då om systemfrågor i skolan, och där vet jag att jag och Daniel Riazat ofta möts. Det är systemfrågor om hur vi finansierar skolan på ett bra sätt och hur vi bryter segregationen mellan elever så att de som kommer *till* Sverige också kommer *in i* Sverige när de kommer till skolan.

När det specifikt gäller frågorna som lyfts upp i interpellationen vill jag säga att modersmålsundervisning och stärkt kvalitet i det avseendet samt stärkta möjligheter för eleverna att ta del av sådan undervisning är mycket viktigt. Regeringen vidtar flera åtgärder för att komma till rätta med detta.

Därutöver handlar det också om studiehandledning på modersmålet, något som kvalitetsmässigt kan vara minst lika avgörande för den enskilda eleven – att man har möjlighet att hänga med i ett ämne redan innan man kan svenska språket fullt ut, framför allt som nyanländ. När det gäller att bygga ut den kapaciteten har vi kanske ännu större utmaningar.

En sak jag bara nämnde i interpellationssvaret och som är värd att upprepa är möjligheten till fjärrundervisning, som bör spridas starkare på svenska skolor än vad som hittills gjorts. Lagen är helt öppen för användning av detta om man inte har tillgång till lärare i den egna organisationen.

Avslutningsvis är det korrekt att snabbspåret inriktar sig på ämneskompetens eller grundläggande lärarkompetens, men de lärare som kommit behärskar såklart ett språk. En del av dem har varit just språklärare och kommer att vara ett väldigt värdefullt bidrag som modersmåls lärare på de skolor där de börjar jobba.

Överläggningen var härmed avslutad.

§ 12 Svar på interpellation 2016/17:245 om kontanthantering på landsbygden

Anf. 32 Statsrådet PETER ERIKSSON (MP):

Fru talman! Sten Bergheden har frågat finansmarknads- och konsumentministern vilka åtgärder han avser att vidta för att se till att kontanthanteringen fungerar även på landsbygden. Arbetet inom regeringen är så fördelat att det är jag som ska svara på interpellationen. Sten Bergheden ställde nyligen en liknande riksdagsfråga, som jag svarade på.

Statens ansvar för de grundläggande betaltjänsterna omfattar de orter och den landsbygd där behovet av grundläggande betaltjänster inte tillgodoses av marknaden. De grundläggande betaltjänster som detta enligt riksdagens beslut gäller är betalningsförmedling, uttag av kontanter samt hantering av dagskassor för näringsidkare och intresseorganisationer.

Varje länsstyrelse ska, enligt förordningen med länsstyrelseinstruktion och genom uppdraget i regleringsbrevet, årligen bedöma om samhällets behov av grundläggande betaltjänster är tillgodosett. Om så inte är fallet ska länsstyrelserna initiera och genomföra stöd- och utvecklingsinsatser i syfte att förbättra tillgången till grundläggande betaltjänster.

Regeringen har gett Post- och telestyrelsen i uppdrag att, tillsammans med Länsstyrelsen i Dalarnas län och Tillväxtverket, stödja länsstyrelserna i arbetet med att till exempel etablera betaltjänstombud på orter där behovet av grundläggande betaltjänster inte tillgodoses. Det statliga stödet till dessa betaltjänstombud hanteras av länsstyrelserna och regleras genom förordningen om statligt stöd till tillhandahållare av grundläggande betaltjänster.

I dag finns det 30 statligt finansierade betaltjänstombud, där det är möjligt att betala räkningar, ta ut pengar och lämna dagskassor. Det finns alltså avsatta medel för detta, och länsstyrelsernas arbete pågår fortlöpande på de orter och den landsbygd där det finns behov av grundläggande betaltjänster.

Anf. 33 STEN BERGHEDEN (M):

Fru talman! Tack, ministern, för svaret, även om jag hade önskat mig ett lite högre tempo i arbetet med att se till att landsbygden kan leva och att vi har ett betalsystem och en kontanthantering som fungerar utanför tullarna i Stockholm och de stora städerna.

Det behövs uppenbarligen långa och sega utredningar för att rätta till sådana här bekymmer, samtidigt som det går väldigt snabbt att både höja bensin- och dieselskatter och införa nya skatter i Sverige. Då krävs inga utredningar, utan det går väldigt fort för regeringen.

Fru talman! Jag utgår ändå från att ministern ser problemet med kontanthantering och följderna av att många bankomater och bankkontor läggs ned. Våra företag och andra som måste hantera kontanter på något sätt tvingas åka långa vägar för att kunna hantera sina dagskassor och hämta växelpengar och annat.

Det innebär också att vi nu belastar miljön på ett helt annat sätt. Förut körde man in detta till närmaste bankkontor, men i dag får man åka kanske fyra åtta mil för att komma till ett ställe där man kan lämna ifrån sig sina dagskassor. Detta drabbar inte minst de människor som inte har tillgång till bra vägar; det innebär en stor belastning.

Regeringen tillsatte en utredning som skulle se över det penningpolitiska ramverket och riksbankslagen, efter ett tillkännagivande från riksdagen. Man väntade ytterligare ett halvår innan utredningen tillsattes vid årsskiftet 2016/17. Den har nu två och ett halvt år på sig att titta på frågan, till 2019.

Man kan inte säga att detta är speciellt högt prioriterat eller att tempot är speciellt högt när man har två och ett halvt år på sig att försöka komma fram till en lösning. Man hade önskat att utredningen hade haft någon form av delredovisning, där man hade kunnat komma fram med dessa delar lite snabbare än långt efter nästa års val.

Vilka är det som drabbas, fru talman? Jo, det är våra äldre. De har inget bankkontor och kan inte hantera sina kontanter. Vi har våra funktionshindrade, som har svårt att hantera digitala pengar och nu tvingas åka miltals för att ta ut pengar som de kanske behöver för taxiresor och annat. Idrottsföreningar och företag har sina kontantkassor.

Detta blir svårt eftersom det digitala inte heller fungerar ute på landsbygden. Det fungerar inte att använda Swish eller kortautomater i och med att det fattas en digital utbyggnad.

Mina inledande fyra frågor till ministern är: Varför har man gett denna utredning två och ett halvt år på sig? Varför ska det behöva ta så lång tid att se över hur vi ska göra med kontanthantering? Tycker ministern att detta är en rimlig tid? Anser ministern att kontanter ska kunna hämtas ut på ett bankkontor? Och anser ministern att det är rimligt att man ska kunna lämna in kontanter på ett bankkontor?

Anf. 34 BÖRJE VESTLUND (S):

Fru talman! Jag tycker att de här debatterna är väldigt intressanta. Jag tror att jag har diskuterat dessa frågor under de 15 år jag har varit här i riksdagen, men jag tycker inte att de har fått någon riktig fart förrän under denna mandatperiod.

Man hade först Svensk Kassaservice. Den lades ned. Sedan överlät man uppdraget på Post- och telestyrelsen. Så här i efterhand kan man fundera på om det var den allra bästa lösningen. Det är dock den lösning man har i dag. Man har ingen annan lösning just nu, och man måste se över detta.

Det har också tillsatts ett antal utredningar. Man väntade sig att man skulle komma fram till en lösning på frågan. Den tidigare alliansregeringen tillsatte en utredning. Den kom fram till att det skulle vara som det är: Bankerna har ingen skyldighet att hålla i detta, utan den här frågan ska hanteras som i dag. Det var resultatet av den utredningen.

Sedan har det kommit ett EU-direktiv om betalkonto och betaltjänster. När det direktivet kom till Sverige och blev fastlagt tillsatte man en snabbutredning. Den utredningen kom inte heller fram till att man skulle ha det här.

Man har ju inte kunnat få ett bra system att köra igång med. Det har vi inte kunnat se i de utredningar som har varit hittills, och detta måste ju göras, så att det inte görs misstag.

Ibland säger man att detta kan överlåtas åt bankerna. Då menar man sällan alla banker, utan man menar de fyra storbankerna och möjligen sparbankerna. Då kan vän av ordning fundera på den stora diskussion som har varit när det gäller att ha fler banker. Vi har nu fått ett antal nischbanker. Då tycker jag att man kan ifrågasätta varför nischbankerna ska undantas från reglerna. Var finns rimligheten i detta?

Man måste komma ihåg att den tekniska utvecklingen på det här området går väldigt snabbt. Om vi för fem år sedan hade sagt att man skulle kunna betala med Swish via sin telefon hade man nog blivit förvånad, för då visste man knappt vad det var. Utvecklingen har gått framåt mycket.

Låt mig till sist också säga något om utredningen. Det är ju inte så att man på två och ett halvt år ska utreda hur man ska göra med kontanthantering i landet, utan utredningen är mycket mer omfattande. Man gör en total utvärdering på basis av avancerade undersökningar som två ekonomiprofessorer, Goodfriend och King, har tagit fram. Det handlar om ekonomisk stabilitet, hur Riksbanken ska vara organiserad, om det verkligen ska vara sex vice riksbankschefer, hur det ska se ut i framtiden, vilken roll riksbanksfullmäktige ska ha och så vidare. Kontanthantering är en liten fråga.

Jag kan tycka att det vore sympatiskt om man lade fram ett delbetänkande som tar upp den här frågan, för den är brännande och het, men den har nu hanterats under lång tid.

Anf. 35 Statsrådet PETER ERIKSSON (MP):

Fru talman! Sten Berghedens interpellation är viktig. Den handlar om frågor som fortfarande har stor betydelse för många människor. Bilden av att bankkontoren är på väg att försvinna är verkligen en sann bild. Det är

väldigt många orter som inte har kvar något bankkontor längre. Om banken inte längre finns kvar på orten spelar det inte längre så stor roll om banken har kravet på sig att man ska kunna sätta in eller ta ut kontanter.

Detta är inte den enda förändring som sker, men det är kanske den största förändring som har betydelse på det här området. De lokala bankerna försvinner. Men sedan försvinner bankomater i större utsträckning, och det hänger ju samman med att folk inte använder dem så mycket längre.

De allra flesta i vårt samhälle använder inte kontanter mer än i undantagsfall. Swish, som är den nya metoden att betala, växer väldigt snabbt. Där är det de stora bankerna som har gått samman och hittat en lösning som kunderna nu går över till.

Jag använde i mitt svar inte den utredning som Sten Bergheden hänvisar till, för jag tycker ärligt talat inte att den är riktigt relevant. Jag bedömer att denna utredning, som handlar om Riksbanken, i allt väsentligt kommer att gälla helt andra frågor. Det handlar om hur vi ska organisera Riksbanken, hur Riksbankens självständighet kommer att vara i framtiden och om frågor som är av en annan karaktär än frågan om daglig hantering av kontanter, även om den frågan också finns med bland de ämnen som är möjliga att ta upp.

Jag tycker därför inte att detta med långa och sega utredningar är så relevant att prata om. Frågan är i stället: Hur vill vi ha det? Vi har en modell som den förra, borgerliga regeringen var med och tog fram. Den ändrade förutsättningarna.

Modellen är i dag att länsstyrelserna har uppdraget att hålla koll på hur kontanthanteringen runt om i Sverige fungerar. På orter där det är problem, där man har svårt med inlämning av dagskassor och det inte är möjligt att hämta ut och lämna pengar någonstans är det meningen att länsstyrelsen ska kunna vara aktiv och gå in och göra en upphandling. Det gör man också. Det har de senaste åren ökat från 16 till 30 olika kontor runt om i Sverige som man har upphandlat på det sättet. I mitt hemlän Norrbotten är det fyra kontor. I län med mindre gleshet är det lite färre. Men detta är alltså ett system som fungerar. Det finns pengar avsatta för detta i statsbudgeten år för år. De pengarna brukar inte användas fullt ut.

Min fråga tillbaka till Sten Bergheden är: Vad vill Moderaterna? Jag tycker att det är väldigt oklart vad Moderaterna egentligen vill. Vill ni att vi ska avsätta mer pengar, eller vad är ni ute efter?

Anf. 36 STEN BERGHEDEN (M):

Fru talman! Det blir en lite märklig diskussion här. Vi talar om att bankkontor, bankomater och annat försvinner från landsbygden, och som motåtgärd har regeringen satt in en utredning på två och ett halvt år för att se på vad man kan göra med Riksbankens ansvar.

Jag fick ett svar från Börje Vestlund här där det sas att detta var den lilla delen i utredningen och att den kanske borde ha varit klar lite tidigare. Jag delar den uppfattningen. Det blir dock ännu märkligare när ministern antyder att han tror att detta inte ens finns med i utredningen. Då kommer ju frågan inte alls att lösas av utredningen. Då är utredningen alltså bara till för att utreda Riksbanken i övrigt och inte för att se på hur man kan lösa kontanthanteringen. Det är i så fall uppenbart att regeringen har gett upp helt i den här frågan.

Mindre föreningar, äldre människor på landsbygden, funktionshindrade och andra som måste kunna hantera vanliga pengar i vissa sammanhang har nu inget stöd längre. Nu stängs dessutom bankomaterna.

Det är illa med en regering som åker land och rike runt och pratar om hur man ska få en levande landsbygd samtidigt som man lägger på den ena skatten efter den andra för att beskatta landsbygden utan att ha högre ambitioner när det gäller hur de mindre företagen ska kunna klara av att hantera sina kontantkassor. Det är flera företag som har hört av sig till mig och berättat att de har bekymmer med detta. De får förvara pengarna hemma i kassaskåpet, med ökad rånrisk och annat som blir följderna av att de ska åka lång väg för att leverera de pengar som de inte behöver ha kvar i affären.

Det är också dyrt att använda dessa kortkonton. Jag hörde av en person som har en lite mindre affär där köpen ligger på kanske 100–150 kronor. Avgiften ligger på 3,50, vilket innebär att han om han har 200 köp om dagen lägger in 700 kronor för att hantera detta. Det är klart att det är påfrestande för ett litet företag att betala sådana avgifter – och dessutom till ett system som emellanåt kanske inte ens fungerar därför att uppkopplingar och annat havererar ute på landsbygden.

Återigen: Jag fick inget svar. Anser ministern att det är rimligt att en bank ska kunna hantera kontanter, det vill säga både ta emot och lämna ifrån sig dem? Det vore intressant att veta om ministern har någon ambition i den frågan.

Fru talman! Vi kan väl ändå inte ha som ambition att det är länsstyrelsen som ska ta över kontanthantering i landet och att vi ska pumpa in skattepengar i systemet så att länsstyrelserna kan se till att man kan hantera ett betalningssystem som ska vara fullt legalt och kunna användas överallt. Vi har nyss gett ut nya pengar i det här landet, men vi har inga – eller väldigt få – banker som kan ta emot dem. Regeringen har gått upp och satt sig på läktaren. Den har tillsatt en utredning som ska vara färdig om två och ett halvt år, och det är inte ens säkert att utredningen kommer att titta på den här delen.

Jag tycker att det är oerhört passivt från regeringens sida att bara sitta där på läktaren och vänta in och se vad som händer. I nästa steg, fru talman, försöker man skylla på den gamla regeringen och att den inte gjorde något. Det är faktiskt så nu – hör och häpna, ministern – att det är ni som har makten för tillfället. Det är ni som kan göra någonting. Det är ni som har *ansvaret* för att göra någonting. Ni gör dock ingenting, utan ni sitter på läktaren.

Var nu snäll och svara på frågorna, ministern. Anser du att en bank ska hantera kontanter in i och ut ur banken?

Anf. 37 BÖRJE VESTLUND (S):

Fru talman! Förutom att skälla, som Sten Bergheden tycker om att göra, kan man fråga vad Moderata samlingspartiet anser. Vilken uppfattning har Moderaterna i frågan? Efter att ha fört diskussioner med mina kamrater i finansutskottet vill jag påstå att de är väldigt tveksamma till att bankerna ska ha kontanthantering över huvud taget. Det är den sanning som råder.

När det gäller detta med kortbetalningarna: Jag är hemskt ledsen, men det är ingenting som regleras i lag. Jag tror att det blir väldigt komplicerat om vi ska reglera detta i lag, men vill man reglera det i lag får man komma med en sådan motion. Det finns dock ingen sådan motion inlämnad under den senaste allmänna motionstiden.

Jag har bara två minuters talartid, men jag ska säga en sak. Det är faktiskt företag här i Stockholmsregionen som kontaktar oss riksdagsledamöter från regionen och säger att de har svårt att lämna in kontanter. Försök alltså inte göra detta till en stad-land-fråga, för då tror jag att alla vi ledamöter från Stockholmsregionen och andra storstadsregioner sätter ned foten. Det är nämligen en fråga som är brännande het även för många småföretagare i Stockholm. Det är ofta sådana som har ganska små kontantkassor och inte tycker att de har råd att sätta in pengarna.

Jag kan naturligtvis bli förskräckt över avgifterna till bankerna – jag kan tycka att de är väldigt höga – men det är inte så att vi kan reglera detta från riksdagens sida. Alliansregeringen hade som sagt chanser att tillsätta utredningar om detta, men det gjorde man inte. Vi har haft en utredning som inte tog tag i frågan, men nu står det tydligt och klart i direktiven. Kom inte och påstå någonting annat!

Anf. 38 Statsrådet PETER ERIKSSON (MP):

Fru talman! Som svar på den fråga Sten Bergheden ställer – om man ska kunna lämna och hämta kontanter på ett bankkontor – kan jag säga att jag personligen tycker att det väl är rimligt att man ska kunna göra det. Men jag tvekar i frågan om vi ska införa en lag som säger att alla bankkontor ska ta emot och lämna ut kontanter.

Först och främst tror jag inte att det gör så stor skillnad för många av dem Sten Bergheden talar om. Det handlar nämligen om orter där bankkontoren redan har försvunnit. Ska vi göra skillnad måste vi också ha en lag som säger att det ska finnas bankkontor på dessa orter, och vilka banker är det Sten Bergheden tycker vi ska tvinga att ha lokala bankkontor överallt? Är det Nordea, eller är det Swedbank? Vilka banker handlar det om?

Vad vill Moderaterna här? Jag tycker att det kan vara rimligt att tala om vad man vill när man har den attityd Sten Bergheden har här. Han visar sig ganska kaxig i frågan utan att säga någonting om hur han själv eller Moderaterna tycker att man borde lösa den.

Vi har ett system i Sverige i dag där länsstyrelserna har att hantera frågan. Vi har pengar avsatta i statsbudgeten för att länsstyrelserna ska kunna göra upphandlingar och se till att det finns kontanthantering på orter där det behövs. Anser Sten Bergheden att det borde till fler sådana lokala upphandlingar och dealer där det finns en kontanthantering, eller vill han ha ett helt annat system – eller en lagstiftning, som jag inte har en aning om vad det betyder?

Jag är villig att diskutera alla dessa frågor, men jag tycker att det är rimligt att man inte bara går upp i talarstolen och talar om att det är besvärligt. Vi vet att det är lite besvärligt för en del människor och att det är ganska mycket besvärligt för den som har svårt att ställa om sig i digitaliseringens tidevarv. Men har man den attityd Sten Bergheden har tycker jag också att man bör avkrävas något litet svar om vad man själv vill.

Anf. 39 STEN BERGHEDEN (M):

Fru talman! Ministern är ivrig att få någon förklaring från Moderaterna på hur vi skulle kunna lösa detta, och jag förstår det. Man har nämligen inga förslag om detta. Man har inga idéer från den här regeringen, och man har inga tankar.

Jag är självklart för utredningen; det var därför vi tog beslutet i riksdagen att tillsätta den. Men det intressanta är ju att regeringen först tog ett halvår på sig, efter tillkännagivandet, innan den tillsatte en utredning – som ska leverera någonting efter två och ett halvt år. Det är den orimligheten jag talar om när bankkontoren läggs ned, bankomaterna försvinner och människor drabbas där ute. Regeringen tillsätter en utredning som i stort sett aldrig blir färdig. Det är *det* som är bekymret.

Tillsätt gärna en utredning som är villig att gå igenom det penningpolitiska ramverket och riksbankslagen! Det var det vi ville. Men nu blir jag lite orolig, fru talman, med tanke på att Vestlund säger att detta kanske kunde ha lagts fram tidigare om man hade tänkt till. Ja, hade man lagt fram det när utredningsuppdraget var klart hade det kommit fram tidigare. Men det som gör mig mest orolig är att ministern inte ens vet om detta finns med i utredningen eller inte. Då hamnar vi faktiskt i ett läge där regeringen har släppt frågan helt och hållet.

Jag tackar annars för svaret att det är fullt rimligt att en bank kan hantera pengar. Det tycker jag också är helt logiskt med tanke på att vi har det betalsystemet i Sverige. Det är alltså helt okej.

Detta håller ju inte, fru talman. Jag tycker självklart att man får snabba upp utredningen och se på hur man har tänkt lösa detta. För det kan väl inte vara så att det ska vara länsstyrelserna som ska lösa kontanthanteringen ute på landsbygden? Vi borde faktiskt kunna hitta ett system för att våra banker ska kunna klara av det på ett rimligt sätt.

Anf. 40 Statsrådet PETER ERIKSSON (MP):

Fru talman! Då fick vi ett svar från Sten Bergheden. Svaret var att han självklart är för att tillsätta utredningen. Han sa ingenting annat och gav inga konkreta förslag om att vi ska lagstifta om fler bankkontor överallt i Sverige eller att vi ska lagstifta om att det ska finnas system på något annat sätt som vi inte har någon aning om. Sten Bergheden är bara för att vi tillsatte den utredning som redan är tillsatt. Det är bra så, men jag tror inte att det gör många själar glada där ute i dag.

Jag tror att de vore mer betjänta av att vi faktiskt sa att de kan vända sig till länsstyrelsen. Om man tycker att det är väldigt problematiskt med kontanthanteringen i området där man bor kan man faktiskt vända sig till länsstyrelsen. Det är inte så långt bort – det är i samma region som man bor i – och det finns statliga pengar för att stödja en förändring och se till att det blir fler lokala kontor som får i uppdrag att hantera detta i de områden där det är besvärligt.

Det är en lösning – jag har inte hört talas om någon annan just nu. Tidigare var det Posten som hanterade detta, men vi har inte längre kvar Posten i den meningen. Nu är man i stället ett bolag som jobbar på ett helt annat sätt och som inte längre har något ansvar för kassahanteringen.

Vi har haft olika system, men det som infördes under den förra mandatperioden är fortfarande det enda system som vi talar om, vad jag har hört.

Överläggningen var härmed avslutad.

§ 13 Svar på interpellation 2016/17:369 om IS-återvändare

Anf. 41 Kultur- och demokratiminister ALICE BAH
KUHNKE (MP):

Fru talman! Roger Haddad har frågat mig om jag har informerat mig om vad de cirka 150 IS-återvändarna gör i Sverige, vilket material jag kommenterade Umeå kommuns arbete mot våldsbejakande extremism utifrån, om mitt ställningstagande att den nationella samordnaren mot våldsbejakande extremism har lyckats i sitt uppdrag att motverka radikaliserings och extremism samt om regeringen kommer att vidta åtgärder för att säkerställa att dessa frågor om säkerhet och terrorism hanteras samlat.

Låt mig börja med att bekräfta att arbetet mot våldsbejakande extremism och terrorism är mycket högt prioriterat av regeringen. Den person som begått terroristbrott ska åtalas och straffas. Förundersökning om brott ska inledas när det finns skäl för det. Det är rättsväsendet och Säkerhetspolisen som har ansvar för att hantera personer som utgör hot mot Sverige och som är brottsmisstänkta, och regeringen har tagit initiativ för att stärka rättsväsendets kapacitet.

Regeringen har genomfört skärpningar av den straffrättsliga regleringen. Till exempel infördes den 1 april 2016 ett särskilt straffansvar för terrorismresor och mottagande av terrorismutbildning.

På den operativa sidan har Säkerhetspolisen förstärkt sin utredningsverksamhet i syfte att utveckla förundersökningsarbetet mot identifierade resenärer. Regeringen har i budgetpropositionen för 2017 föreslagit att Säkerhetspolisen tillförs 650 miljoner kronor under perioden 2017–2020, bland annat för att förstärka arbetet mot terrorism.

På senare tid har flera personer dömts för terrorismrelaterad brottslighet, bland annat för terroristbrott som begicks i Syrien.

Samhället behöver samtidigt göras motståndskraftigt mot våldsbejakande extremism och terrorism. Det är därför även viktigt med ett effektivt och långsiktigt förebyggande arbete.

Regeringen har sedan 2015 kraftigt förstärkt den nationella samordnarens resurser och även säkerställt att relevanta myndigheter arbetar med förebyggande insatser. Bland andra Socialstyrelsen, Kriminalvården, Statens institutionsstyrelse, Totalförsvarets forskningsinstitut och Barnombudsmannen har nu i uppdrag att arbeta med dessa frågor. Antalet myndigheter, kommuner och organisationer som deltar i det förebyggande arbetet mot våldsbejakande extremism har aldrig varit större.

Det åligger Säkerhetspolisen att bedriva underrättelsearbete och vidta åtgärder för att förhindra terroristattentat i Sverige. Det ligger därför i Säkerhetspolisens uppdrag att ha närmare information om de cirka 150 individer som har återvänt till Sverige från bland annat Syrien och Irak.

För att kommunerna ska kunna göra relevanta insatser för denna målgrupp är det viktigt att kommunala verksamheter via Polismyndigheten får

information från Säkerhetspolisen om att det finns återvändare i kommunen. Denna informationskedja måste fungera för att kommunerna ska kunna göra insatser inom sitt ansvarsområde.

Det finns dock viktiga sekretess- och integritetsaspekter att förhålla sig till. I Regeringskansliet bereds för närvarande en hemställan från Polismyndigheten om en översyn av de sekretessregler som finns på området.

För regeringen är det viktigt att det finns ett strukturerat förebyggande arbete mot våldsbejakande extremism på plats i kommunerna. Vår ambition måste alltid vara att minska risken för att allvarliga händelser ska inträffa. Kommunerna bör därför utveckla arbetssätt för att möta de utmaningar som våldsbejakande extremism innebär. Det gäller även arbetet med att hantera återvändare från Syrien och Irak.

Umeå är ett exempel på en kommun som har utvecklat en beredskap och samverkan för att hantera frågor om våldsbejakande extremism. Det underlättar beredskapen i ärenden som rör återvändare. Kommunens arbete kan inte påbörjas först när en återvändare är tillbaka. När det gäller kommuner som har konkret erfarenhet av arbete med just återvändare är Örebro ett bra exempel.

Regeringen bedömer att kommunernas förebyggande arbete har förstärkts betydligt sedan 2014. Alla kommuner har i dag en kontaktperson eller en lokal samordnare för frågorna. Mer än hälften av kommunerna har, eller utvecklar just nu, en handlingsplan eller riktlinjer för hur man ska hantera frågorna.

Samordnaren har besökt nära nog alla Sveriges 290 kommuner och genomfört riktade utbildningsinsatser rörande våldsbejakande extremism vid mer än 200 tillfällen. Samordnaren har också bistått en rad olika aktörer med expertstöd. Detta har i många fall inneburit en mer aktiv konsultation. Jämfört med var det inleddes under den förra mandatperioden är min bedömning att arbetet har tagit många viktiga steg framåt.

Jag vill avsluta med att betona att det förebyggande arbetet mot våldsbejakande extremism ska inordnas vid en befintlig myndighet från och med nästa år, vilket tidigare kommunicerats. Den nationella samordnaren lämnade sitt förslag om den framtida organiseringen och kommunernas ansvar till regeringen den 20 december 2016. Betänkandet är remitterat och förslagen bereds nu i Regeringskansliet.

Anf. 42 ROGER HADDAD (L):

Fru talman! Först vill jag tacka statsrådet Alice Bah Kuhnke för svaret på min interpellation.

När jag läser svaret undrar jag om statsrådet har läst årsrapporten från Säkerhetspolisen – det gäller inte bara att ha med sig rapporten, utan man ska också ha läst den. Där står mycket, både om dem som i terrrorsyfte har rest till Syrien och Irak – till den så kallade Islamiska staten – och om återvändare.

Där får vi också information om att det inte bara är återvändarna som utgör ett hot mot svenska intressen och mot vår demokrati. Även de som har försökt att resa, men misslyckats, och de som finns här och bedriver radikaliserings, rekryterings och finansiering av terrorism utgör ett hot.

Jag noterade i svaret, fru talman, att några av de förslag som jag och Liberalerna har drivit i åtminstone två tre år – som regeringen varenda gång har sagt nej till – nu upprepas i detta svar.

Vi kan börja med frågan om informationsdelning. Lokala myndigheter har slagit larm till regeringen om att detta inte fungerar. Den nationella samordnaren, som ligger under Kulturdepartementet och ministern, har larmat om att detta inte fungerar.

Vi har återkommande, officiellt senast i somras, presenterat ett förslag med krav på att ändra sekretesslagstiftningen, så att Säkerhetspolisen kan lämna information till polisen och sedan ned till exempelvis Socialtjänsten.

Statsrådskollegan, inrikesminister Ygeman, sa i sitt svar på Liberalernas förslag att det inte var aktuellt att ändra offentlighets- och sekretesslagen, eftersom kanalerna mellan Säpo och kommunerna är fungerande.

Detta visar dock att det inte stämmer. Det spelar ingen roll, fru talman, vilket statsråd i regeringen som har ansvar för dessa frågor om man inom loppet av fem till sex månader ger olika besked i så viktiga frågor som rikets säkerhet och arbetet mot terrorism.

Vi har också föreslagit obligatorisk förundersökning mot alla som kommer tillbaka från Islamiska staten och dessa konfliktområden. Här i svaret fick vi höra att det ska inledas en förundersökning om det finns skäl för det. Men om man inte har en förundersökning kan Säkerhetspolisen inte, som det är i dag, obligatoriskt kalla dessa personer till sig för att fråga ut dem.

Vi tycker att detta är en brist. Vi tycker att alla ska utredas för brott, och om man inte har begått några brott och inte misstänks för någonting ska man avskrivas.

Umeå nämnde jag speciellt eftersom statsrådet i SVT-programmet *Agenda* kommenterade det förträffliga arbetet där. Det är möjligt att de har en lokal infrastruktur, men det visade sig att detta inte stämmer.

Statsrådet har sedan förtydligat kommentaren om Umeå, men låt mig i stället ta upp exemplet Örebro. Det är extra intressant; det står nämligen i statsrådets svar att Örebro är ett bra exempel vad gäller återvändare. Men det viktiga arbete som görs där i dag sköts av en person som heter Fredrik Malm, och han är lokalpolis i området Vivalla. Men de har ingen uppsökande verksamhet. De gör ingenting åt de radikala extremistmiljöerna. Och det finns inga åtgärder mot dem som återvänder från Islamiska staten.

Örebro är särskilt intressant, fru talman, eftersom Örebro är den kommun efter Göteborg som har levererat flest terrorresenärer till Islamiska staten. Jag vill därför ta reda på lite mer om hur regeringen har kommit fram till detta svar.

Anf. 43 ANDREAS NORLÉN (M):

Fru talman! Även jag vill tacka statsrådet för svaret och även för de svar som statsrådet gav i dag på förmiddagen i konstitutionsutskottet, där statsrådet informerade utskottet om arbetet mot våldsbejakande extremism.

Jag har kommenterat framträdandet som statsrådet gjorde i KU på ett sätt som statsrådet möjligen tycker är lite orättvist. Jag talade om att det gav uttryck för en omvändelse under galgen som brister i trovärdighet.

Bakgrunden till de orden är att riksdagen på förslag av KU-alliansen i februari 2016 riktade ett tillkännagivande till regeringen, där riksdagen uppmanade regeringen att säkerställa att myndigheter och kommuner är redo att hantera återvändare. I september 2016, i budgetpropositionen som

då beslutades av regeringen, redovisade regeringen att man ansåg att tillkännagivandet var tillgodosett, det vill säga att regeringen ansåg att man hade gjort det som riksdagen beställt. Skälet till det var att ett par myndigheter hade utfärdat vissa riktlinjer för hur kommunerna skulle kunna arbeta med frågorna, men det var ju fråga om riktlinjer, ord på papper. När vi från KU-alliansens sida såg detta sa vi direkt att regeringen inte har redovisat om det finns någon verksamhet på marken som svarar mot kravet på att kommunerna ska ha en beredskap att hantera IS-återvändare. Regeringen har inte redovisat vilken verksamhet som faktiskt bedrivs runt om i Sverige för att hantera IS-återvändare.

Resultatet blev att ett enigt konstitutionsutskott sa att man inte delade regeringens bedömning att tillkännagivandet var tillgodosett. Däri ligger också att KU förväntar sig ytterligare åtgärder från regeringen. Men i och med att regeringen och statsrådet ansåg att man var klar med jobbet i september 2016 vad gällde att säkerställa att det finns möjlighet i kommunerna att hantera IS-återvändare, är det klart att det brister i trovärdighet när statsrådet nu presenterar nya åtgärder efter den kritik som har framförts de senaste veckorna.

Jag skulle vilja fråga statsrådet hur hon kunde göra bedömningen i september 2016 att regeringen hade gjort vad regeringen skulle för att det skulle vara möjligt i det svenska samhället att hantera IS-återvändare. Jag har svårt att se att de åtgärder som statsrådet då redovisade på något sätt svarar upp mot det som riksdagen krävde och det som jag tycker att svenska folket har anledning att kräva, nämligen att det finns en tydlig beredskap för att hantera de här personerna som ju Säkerhetspolisen bedömer i vissa fall kan vara farliga.

Självfallet är utgångspunkten att i den mån man kan bevisa brott ska brott beivras. Men det kan på grund av bevissvårigheter vara så att brott inte kan beivras, och då måste det finnas en beredskap för att hantera de här personerna. Staten måste ta ett mycket större ansvar än vad staten har gjort tidigare.

Det är ganska uppenbart att den modell som hittills har rått, där man har pekat på kommunerna som första och sista instans för att hantera IS-återvändare, inte är tillräcklig. Det är uppenbart runt om i Sverige att kommunerna inte har den förmåga som krävs för att hantera IS-återvändare. Då blir min slutsats att staten måste ta ledningen i detta arbete.

Det är först nu när kritikstormen har varit som ministern och den nationella samordnaren presenterar konkreta förslag på hur staten ska kunna ta ledningen, då i form av expertteamet som har lanserats i dag. Jag tycker att det är en bra åtgärd, men jag tror att det är otillräckligt och att staten behöver vidta än fler åtgärder för att hantera detta allvarliga samhällsproblem.

Anf. 44 Kultur- och demokratiminister ALICE BAH KUHNKE
(MP):

Fru talman! Tack Roger Haddad och Andreas Norlén för inläggen!
Rätt ska vara rätt.

När vi inledde diskussionerna om tillkännagivandet i konstitutionsutskottet var det därför att vi hade tolkat det olika. Vi utgick inte från att allt var säkrat – absolut inte. Utmaningarna är enorma. Om det är något som vi har full kännedom om är det just detta. Det är mycket som återstår.

Redan i juni, flera månader före september, hade jag samtal med den nationella samordnaren om de erfarenheter som hon då hade samlat på sig och som hon redogjorde för. Utifrån detta sa jag till den nationella samordnaren att denna verksamhet inte längre kan drivas i kommittéform. Utmaningen med våldsbejakande extremism kommer inte att gå över. Det är en enorm utmaning. Därför behöver den verksamheten finnas i en permanent myndighetsstruktur.

Vi inledde redan i juni 2016 arbetet med att sammanställa vad vi ytterligare behöver förstärka. Sedermera fick samordnaren i uppdrag av mig att ta fram förslag på vad vi ytterligare behöver göra, vilket delvis redovisas i dagens Dagens Nyheter.

Jag är tacksam för den diskussion som har förts i konstitutionsutskottet med allianspartierna, så att vi har en gemensam bild av vad som behöver göras. Detta är ett område som man inte får prioritera ned under överskådlig tid, utan det kommer att krävas fortsatta insatser.

Jag ser fram emot att få återkomma till konstitutionsutskottets presidium före sommaren och berätta under vilken myndighet verksamheten ska ligga men också beskriva på ett djupare sätt vilka ytterligare uppgifter som behöver komma till. Det för mig över till Roger Haddads frågor om kommunernas arbete och vad de behöver. Ja, många kommuner behöver väldigt mycket stöd i det här arbetet. Det behövs en operativ nationell grupp som stöttar kommunerna i att utveckla arbetet och som också uppvaktar kommunerna och säkerställer att de bedriver detta arbete. Men vi kan inte lägga den bördan på alla kommuner, för många kommuner har helt andra förutsättningar än andra.

De kommuner som har erfarenhet av att arbeta med svåra, komplexa frågor är mer förberedda än de som inte alls har samma erfarenhet. Det gör att det finns en bra grund i vissa kommuner att med ett nationellt stöd göra ytterligare insatser.

När det gäller informationsdelning måste självfallet de som jobbar med de här frågorna i det lokala samhället ha den information som krävs. Därför är just nu en hemställan från polisen under beredning i Justitiedepartementet.

Anf. 45 ROGER HADDAD (L):

Fru talman! Jag tackar statsrådet.

Jag har ställt några frågor tidigare, så sent som i november, till regeringen om en nationell riktlinje och att Försvarshögskolan bland annat har föreslagit en sådan åtgärd, vilket också kommenteras i interpellationssvaret. Men problemet är att inrikesministern i den debatten i princip sa nej till en nationell riktlinje och avfärdade forskarna vid Försvarshögskolan.

Flera av de här punkterna är återkommande, och frågan kvarstår: Varför har det inte hänt mer på två och ett halvt år, trots att informationsdelning och en nationell riktlinje efterfrågades redan tidig höst 2016? Hur kommer det sig att detta kommer upp nu?

Jag har jobbat med de här frågorna i sju år, fru talman, först i Rikspolisstyrelsens styrelse med ansvar för terroristfrågor och sedan i justitieutskottet. Och jag blev faktiskt mörkrädd, orolig, för att det fungerar så dåligt, trots alla program, trots alla debatter och trots alla larmrapporter. Då pratar vi inte om de små kommunerna, utan vi pratar om Örebro och vi

pratar om Göteborg. En medarbetare från Göteborg, Bettan Byvald, medverkade i SVT. Hon sa: Hur ska vi på socialtjänsten klara vårt uppdrag när det gäller återvändande IS-terrorister eller IS-resenärer om vi inte får någon information?

Det är från stadsdelen Angered i Göteborg som flest unga personer har rest för att begå barbariska handlingar och mord eller för att stödja terrororganisationen Islamiska staten.

Fru talman! Det är en liten men farlig indikator på att Sverige inte har en fungerande verksamhet mot terrorism och kontraterrorism. Inte minst gäller detta det som faktiskt landar på statsrådet Alice Bah Kuhnkes ansvar. Vi talar inte bara om Säkerhetspolisen, utan det handlar om vad myndigheter, kommuner och skolor ska göra med dem som inte ska sitta i fängelse. Statsrådet undviker gång på gång att svara på det. Det handlar inte bara om demokratifrämjande och att utbilda lärare.

Fru talman! Det refereras till handlingsplaner. Jag tror inte att alla de handlingsplaner som det refereras till i interpellationssvaret finns på riktigt.

Ta till exempel min hemkommun Västerås, Sveriges sjätte största stad. Där antog kommunstyrelsen i mars förra året en strategi mot våldsbejakande extremism. Vi hade tagit upp frågan redan i november 2015, men när frågan kom till kommunfullmäktige för två veckor sedan visade det sig att de kommunala förvaltningarna, bland andra kultur och fritid som betalar ut föreningsbidrag och socialtjänsten, inte kände till den strategi som kommunstyrelsen antagit. De skrev i yttrandet: Vi har varken kompetens, resurser eller kapacitet att bedöma eller jobba med dessa frågor.

Fru talman och fru statsråd! Detta är ytterligare en indikator på att det inte fungerar. Det skrämmer och oroar mig.

Inte minst är liberalerna kritiska till att regeringen har sagt nej när vi har föreslagit förundersökningar, nationella riktlinjer och dubbel åklagar-kapacitet.

Anf. 46 ANDREAS NORLÉN (M):

Fru talman! Statsrådet sa i sitt förra inlägg att vi hade tolkat uppmaningen från riksdagen till regeringen att säkerställa att det finns en beredskap hos kommuner och myndigheter att hantera IS-återvändare på olika sätt. Jag har lite svårt att se hur man kan tolka ett, som jag upplever det, ganska tydligt tillkännagivande på olika sätt.

Jag konstaterar att vid beslutstillfället i februari 2016 riktade riksdagen ett antal uppmaningar till regeringen att agera i olika frågor som handlade om det förebyggande arbetet mot våldsbejakande extremism. Något halvår senare, i september, ville regeringen skriva av allihop som slutbehandlade och tillgodosedda, i flera fall med mycket tunna motiveringar och åtgärder och i något fall ingen åtgärd alls.

För mig gav detta den samlade bilden att regeringen inte tog riksdagens uppmaningar på allvar och inte heller tog politikområdet på allvar. Hade man gjort det skulle man givetvis ha tagit fasta på riksdagens alla uppmaningar och arbetat aktivt och engagerat för att det riksdagen begärde också skulle bli verklighet. Nu sände man i stället den motsatta signalen genom att efter ett halvår av internt arbete i Regeringskansliet säga att man hade gjort allt som riksdagen beställt och därför var klara med jobbet.

Detta gör att statsrådet får problem med trovärdigheten när statsrådet nu kommer med olika förslag om vad som behöver göras.

Jag instämmer i föregående talares beskrivning. Jag är också bekymrad över läget i många av landets kommuner, inklusive huvudstadskommunen Stockholm, vad gäller det förebyggande arbetet. Det finns signaler från många håll i Sverige om att arbetet med att hantera IS-återvändare inte fungerar och inte heller det bredare förebyggande arbetet. Det är bekymmersamt och visar att staten behöver ta ledningen på ett annat sätt än förut.

Anf. 47 Kultur- och demokratiminister ALICE BAH
KUNKE (MP):

Fru talman! Återigen: I juni 2016 beslutade vi att vi behövde ta ett mycket starkare och tydligare nationellt grepp om det förebyggande arbetet. Parallellt med att vi gav uppdrag om att arbeta fram ett förslag påbörjades också arbetet med att säkerställa att vi hade rätt underlag för att kunna arbeta fram hur verksamheten ska arbeta när den nu blir permanent.

Att verksamheten ska arbeta operativt gentemot kommuner och andra myndigheter är ett av dessa resultat. Ytterligare detaljer om hur verksamheten ska bedrivas när den nu blir en permanent verksamhet i en myndighet återkommer jag till inom kort när vi tar beslutet.

Det har alltså pågått ett gediget arbete under en längre tid. Allt sker i nära samarbete med aktuella myndigheter, säkerhetspolis, polis, socialtjänst och kommuner för att identifiera vilka behov de ser, och det är olika behov. Sekretessen är ett behov som vi behöver komma åt. Det måste vara så att information delas.

Riktlinjerna är också centrala. Det är uppenbart att socialtjänster runt om i vårt land tolkar socialtjänstlagen olika. Därför behövs riktlinjer. Det vill jag både bekräfta och skriva under på. Därför tydliggör vi detta, och jag välkomnar samordnarens förslag om att de behövs.

Det argumenteras att inget har skett, men det har skett en rad saker. Parallellt med det förebyggande arbetet har regleringen, på regeringens initiativ, skärpts. Det är nu straffbart med terrorismresor, mottagande av terrorismutbildning och finansiering av en terrorist eller en terroristorganisation. Polisen har instruktionsutbildning avseende att upptäcka och förebygga våldsbejakande radikaliserings. Säkerhetspolisens anslag har ökat, och man har bland annat förstärkt sin utredningsverksamhet mot identifierade resenärer.

Säkerhetspolisen är ansvarig för det operativa arbetet mot och med återvändarna. Man arbetar fokuserat för att de som har begått brott ska identifieras och ställas inför rätta och för att de som inte kan dömas men som är radikaliserade inte ska begå brott. Jag hänvisar till Säpo för exakt vilka arbetsmetoder man använder. Jag hade ett möte med Säpochefen Anders Thornberg i förra veckan, och han bekräftade Säkerhetspolisens ansvar och stora insatser.

Med detta sagt är vi långt från färdiga. Vi kommer att fortsätta att behöva satsa på och investera i detta arbete. Därför ser jag fram emot att inom kort återkomma med hur verksamheten ska bli permanent och inte vara i den kommittéform som den förra regeringen placerade den i, hur vi ska tillgodogöra oss de kunskaper som har producerats och identifierats under två och ett halvt år och hur man med kraft ska arbeta för att skydda oss alla.

Anf. 48 ROGER HADDAD (L):

Fru talman! Det är ytterst allvarligt att olika statsråd i regeringen Löfven säger olika saker om hur det står till med IS-återvändarna och hur vi ska jobba med dem.

Det är också ytterst allvarligt att inrikesministern i november motsatte sig de nationella riktlinjer som Liberalerna har föreslagit och som stöds av demokratiministern.

Det är också allvarligt att inrikesministern motsatt sig vårt krav på ändrade sekretessregler, något som demokratiministern nu helt plötsligt vill se över.

Detta är inte hållbart. Vi kräver en tydligare samordning inom regeringen i dessa frågor.

Jag är förvånad efter att ha tittat igenom materialet, haft kontakt med kommuner och lyssnat på vad Bettan Byvald i Angered sa i SVT om att det inte finns något arbete mot IS-återvändarna hos den nationella samordnaren. Sverige har i dag på myndighetssidan, alltså i den del som demokratiministern har ansvar för, inget systematiskt arbete mot återvändande IS-terrorister.

Detta är mycket allvarligt, fru talman. Liberalerna kräver därför nationella riktlinjer, fördubblad kapacitet för att utreda fler, obligatoriska förundersökningar och ändring av sekretessen. Det är först då skolor, socialtjänst och andra myndigheter har åtminstone en chans att hindra både dem som kommer tillbaka och de ensamvargar som Säpo har identifierat och som utgör det största hotet mot svensk demokrati just nu: den våldsbejakande islamistiska terrorismen.

Anf. 49 Kultur- och demokratiminister ALICE BAH KUHNKE (MP):

Fru talman! Det som nu sker, nämligen att vi inom kort kommer att meddela var det förebyggande arbetet ska ske någonstans – i vilken myndighet – är inte något som kommer helt plötsligt, utan det är resultat av det arbete som har bedrivits utifrån den grund som den förra regeringen lade fast. Den har vi byggt ut kraftigt, delvis i samverkan och genom de överenskommelser som vi har gjort med allianspartierna i konstitutionsutskottet.

Återigen: Det är Säkerhetspolisen som är den myndighet som ansvarar för det operativa arbetet gentemot återvändarna. Det är en tydlig och stark myndighet som gör detta. Det bekräftar de själva.

Allt detta betyder inte på något sätt att det inte behöver göras fler och större insatser. Den kommunikation som jag har tydliggjort i dag i konstitutionsutskottet och här är att vi inom kort kommer att meddela hur verksamheten ska bedrivas framöver. Det ska ske permanent, inte i någon sorts kommittéform. Vi behöver nationella riktlinjer, och vi behöver se över sekretessen så att informationen delas. Detta är några av de uppgifter som är resultatet av det arbete som har bedrivits runt om i landet.

Vi lyssnar på de många kommuner som tydligt säger att de behöver operativt stöd för att kunna bedriva en effektiv verksamhet.

Överläggningen var härmed avslutad.

**§ 14 Svar på interpellation 2016/17:376 om återvändande Daishkri-
gare**

Anf. 50 Kultur- och demokratiminister ALICE BAH
KUNKE (MP):

Fru talman! Johan Hedin har frågat mig om jag anser att alla kommuner lever upp till sitt ansvar att hantera återvändande individer från Syrien och Irak och, om så inte är fallet, vilka åtgärder jag och regeringen överväger att vidta.

Låt mig börja med att bekräfta att arbetet mot våldsbejakande extremism och terrorism är mycket högt prioriterat av regeringen. Den person som begått terroristbrottslighet ska åtalas och straffas. Förundersökning om brott ska inledas när det finns skäl för det. Det är rättsväsendet och Säkerhetspolisen som har ansvar för att hantera personer som utgör hot mot Sverige och som är brottsmisstänkta, och regeringen har tagit initiativ för att stärka rättsväsendets kapacitet.

Regeringen har genomfört skärpningar av den straffrättsliga regleringen. Till exempel infördes den 1 april 2016 ett särskilt straffansvar för terrorismresor och mottagande av terrorismutbildning. På den operativa sidan har Säkerhetspolisen förstärkt sin utredningsverksamhet i syfte att utveckla förundersökningsarbetet mot identifierade resenärer. Regeringen har i budgetpropositionen för 2017 föreslagit att Säkerhetspolisen ska tillföras 650 miljoner kronor under perioden 2017–2020, bland annat för att förstärka arbetet mot terrorism.

På senare tid har flera personer dömts för terrorismrelaterad brottslighet, bland annat terroristbrott som begicks i Syrien.

Samhället behöver samtidigt göras motståndskraftigt mot våldsbejakande extremism och terrorism. Det är därför även viktigt med ett effektivt och långsiktigt förebyggande arbete.

Regeringen har sedan 2015 kraftigt förstärkt den nationella samordnarens resurser och även säkerställt att relevanta myndigheter arbetar med förebyggande insatser. Socialstyrelsen, Kriminalvården, Statens institutionsstyrelse, Totalförsvarets forskningsinstitut och Barnombudsmannen med flera har i dag i uppdrag att arbeta med dessa frågor. Antalet myndigheter, kommuner och organisationer som deltar i det förebyggande arbetet mot våldsbejakande extremism har aldrig varit större.

Med utgångspunkt i överenskommelsen kring åtgärder mot terrorism från den 10 december 2015 gav jag den nationella samordnaren i uppdrag att analysera vilket ansvar kommunerna har för att förebygga radikalisering och rekrytering till våldsbejakande grupper och utifrån analysen utreda olika alternativ till hur kommunernas ansvar bör utformas samt föreslå vilka åtgärder som skulle kunna vidtas mot kommuner som inte lever upp till sitt ansvar.

Den nationella samordnaren lämnade sitt betänkande till regeringen den 20 december 2016. Samordnaren bedömer att befintlig lagstiftning ger stöd för kommunerna att förebygga våldsbejakande extremism på samtliga tre preventionsnivåer: demokratistärkande åtgärder mot extremism, att motverka inträde och att underlätta utträde ur våldsbejakande extremism. Betänkandet är remitterat, och förslagen bereds nu i Regeringskansliet.

Det åligger Säkerhetspolisen att bedriva underrättelsearbete och vidta åtgärder för att förhindra terroristattentat i Sverige. Det ligger därför i Säkerhetspolisens uppdrag att ha närmare information om de cirka 150 individer som har återvänt till Sverige från bland annat Syrien och Irak.

För att kommunerna ska kunna arbeta med relevanta insatser för återvändare är det viktigt att kommunala verksamheter får information från Säkerhetspolisen via Polismyndigheten om att det finns återvändare i kommunen. Denna informationskedja måste fungera för att kommunerna ska kunna göra insatser inom sitt ansvarsområde. Det finns dock viktiga sekretess- och integritetsaspekter att förhålla sig till. I Regeringskansliet bereds för närvarande en hemställan från Polismyndigheten om en översyn av de sekretessregler som finns på området.

Jag är mycket angelägen om att utvecklingen av det förebyggande arbetet runt om i landet fortsätter med kraft, men många utmaningar återstår. Tillsammans med andra berörda statsråd kommer jag att se till att arbetet mot våldsbejakande extremism och terrorism, inklusive arbetet med återvändare från såväl Syrien och Irak som andra länder, fortsätter att vara högt prioriterat av regeringen.

Anf. 51 JOHAN HEDIN (C):

Fru talman! De senaste åren har omkring 300 personer rest från Sverige för att ansluta sig till terrororganisationen Daish. Det är 300 för många. Dessa människor förstör liv – oftast sina egna, men också i hög grad familjemedlemmars. Framför allt förstör de livet för offren för deras deltagande i den värsta terrorsekt vi känner till.

Samhällets insatser före och efter terrorkrigsresorna håller inte måttet. Det är bara att konstatera. Ungefär hälften av de 300 antas ha kommit tillbaka till Sverige. Hur vi hanterar dem har enormt stor betydelse för säkerheten i vårt land.

Fru talman! Man brukar säga att det krävs två egenskaper i förening för att en person ska anses vara en farlig potentiell terrorist. För det första ska personen vara motiverad att begå terrorhandlingar. För det andra behöver personen ha verklig förmåga att ställa till skada.

Någon kan förhoppningsvis ha blivit avskräckt av de skräckscener man varit delaktig i att skapa, men de flesta som deltar i terrorkrig blir nog dessvärre bara ännu mer förhärdade. Samtidigt har de haft möjligheter att tillgodogöra sig kunskaper om hur den mörkaste ondska kan tillämpas i praktiken.

Det är enormt viktigt att vi håller koll på dem som kommer tillbaka, och de bästa stället för detta är rimligtvis i Kriminalvårdens regi men även andra ställen.

Den olyckliga föreningen av motivation och förmåga stärks av en annan olycklig utveckling i samhället. Den långsiktiga trenden för trygghetsutvecklingen är att det blir bättre. De senaste åren har i princip alla kriminella områden minskat i omfattning, men det finns ett allvarligt olyckligt undantag, och det är gängkriminaliteten.

Jag kan inte tänka mig en farligare situation än när två nätverk möts, dels det nätverk som ägnar sig åt att radikaliserar och hata tillsammans, dels ett kriminellt gäng som har lärt sig hur man på bästa sätt undviker polisen och skaffar vapen. De kan bli oerhört farliga för samhället.

I den stora överenskommelsen om terrorbekämpning, som diskuteras här i dag och som ingicks mellan allianspartierna och regeringen i december 2015, fastslogs en rad åtgärder. Några av dem är på plats – det tackar vi för – och andra är på väg. Men på ett par punkter saknas fortfarande en fullgod leverans.

Det är sant att kommunerna bär ansvaret för att förhindra radikalisering. Men för att detta ska ske måste de ha stöd. Detta ingår i överenskommelsen, och det är ingenting nytt. Regeringen ska återkomma med förslag på åtgärder om kommunerna inte tar detta ansvar.

Jag tackar för svaret om att den nationella samordnaren under drygt ett år kom fram till att det är sant som vi skrev i överenskommelsen att kommunerna har detta ansvar. Det är naturligtvis också lovvärt att man fastställer detta till tre olika kategorier. Men jag skulle vilja höra mer om vilka åtgärder som faktiskt kan bli aktuella.

Fru talman! Det börjar bli dags att öppna ämnet igen. Vi ser hur terrorismen förändras, och vi måste anpassa vår strategi för att effektivt kunna bekämpa den.

Några av de åtgärder som vi har genomfört har kommit på plats, och vi bör snart kunna utvärdera dem.

Om det skulle visa sig att kriminalisering av de så kallade terrorkrigsresorna är alltför tandlöst måste vi se över vad det finns för alternativ. Där har Centerpartiet föreslagit en kriminalisering av samröre med terrororganisationer. Det ligger möjligen vid sidan av statsrådet Bah Kuhnkes beredningsområde, men det kan vara någonting att ta fasta på.

Jag vill därför koncentrera min följdfråga till kommunernas ansvar och vilka åtgärder som regeringen överväger. Finns det, enligt statsrådets uppfattning, några goda exempel på kommuner som gör detta arbete bra? I så fall: Vad är det som dessa kommuner gör och som andra kommuner borde ta efter? Vilka åtgärder överväger regeringen för de kommuner som inte fullt ut tar sitt ansvar?

Anf. 52 ANDREAS NORLÉN (M):

Fru talman! Jag tackar statsrådet för svaret även på denna interpellation. Denna interpellation handlar specifikt om ifall statsrådet bedömer att samtliga kommuner lever upp till sitt ansvar att hantera återvändare och vad statsrådet anser behöver göras om så inte är fallet.

Vi diskuterade i den förra interpellationsdebatten en del frågor som är närliggande. Statsrådet har sagt att hälften av kommunerna har en handlingsplan eller en strategi för hur man ska arbeta mot våldsbejakande extremism. Där blir det en diskussion om glaset är halvtomt eller halvfyllt, det vill säga om det är en bra eller dålig siffra att hälften av kommunerna har en strategi. Jag skulle vilja säga att glaset är halvtomt. Det är inte en bra siffra att bara hälften av kommunerna har en handlingsplan eller en strategi för hur man ska arbeta med extremismbekämpningen, med det förebyggande arbetet eller med IS-återvändare, särskilt inte eftersom regeringens politik har vilat mycket tungt på att det är på kommunerna som ansvaret vilar att i ett antal fall vara första och sista instans för hanteringen av IS-återvändare och för det operativa och förebyggande arbetet mot våldsbejakande extremism. Då är det naturligtvis inte godtagbart att bara hälften av kommunerna har en idé om hur detta arbete ska bedrivas.

En annan fråga när det gäller de kommuner som har en handlingsplan är i vilken utsträckning som det är väl förankrat och i vilken mån det har lett till faktiskt arbete i kommunerna med frågorna och i vilken mån som det är så kallade hyllvärmare.

Min uppfattning är att regeringen och staten måste ta ett mycket mer operativt ansvar för i synnerhet frågan om att hantera IS-återvändare. Det framstår, som läget ser ut i vårt land, som en alltmer orimlig tanke att kommunerna ska vara första och sista instans för att tackla IS-återvändare.

Jag välkomnar att regeringen delvis har kommit till den insikten genom att nu tala om ett nationellt expertteam som ska hjälpa kommunerna i det operativa arbetet. Jag tycker att det är ett bra initiativ. Men jag tror att det kommer att visa sig vara otillräckligt.

Jag tycker att man ska inspireras av Danmark, som den här veckan inviger ett statligt center mot våldsbejakande extremism. Där samlar man kunskap och går i bräschen för detta arbete. Det finns även anledning att titta på de franska erfarenheterna. I Frankrike har man också inrättat ett statligt center för återintegrering och avradikalisering av radikaliserade personer. Där ser man konkreta exempel på hur staten på ett mycket tydligare sätt kan kliva fram och delvis överta det ansvar som vi hittills i Sverige har lagt på kommunerna.

Ju mer man diskuterar frågan, desto mer framstår det som en orimlig tanke att kommunernas socialtjänst, som ska hantera allt från alkoholmissbrukare till ungdomar med sociala problem, är den bäst lämpade instansen för att hantera IS-återvändare som uppvisar en helt annan problematik än den som vi i Sverige normalt är vana att hantera inom ramen för vår socialtjänst.

Jag skulle därför vilja veta hur statsrådet ser på statens ansvar för i synnerhet IS-återvändarna och om statsrådet är beredd att vidta ytterligare åtgärder utöver dem som i dag har presenterats för att staten ska kliva fram och bli den ledande aktören på detta område.

Sedan har jag en kommentar om sekretessreglerna, så att kommunerna kan få information om till exempel vilka IS-återvändare som finns i respektive kommun. Alliansen föreslog hösten 2016 att man skulle se över sekretessreglerna. Det var då resultatet av en debatt som hade pågått en tid. Detta är alltså ingen ny fråga, men det är först nu som regeringen agerar. Varför är det så?

Anf. 53 Kultur- och demokratiminister ALICE BAH
KUNKE (MP):

Fru talman! Staten har definitivt ett ansvar. Man har ansvaret att ge kommunerna operativt stöd. Det är just det som har blivit tydligt under arbetets gång. Det var därför som jag gav den nationella samordnaren i uppdrag redan i juni att ta fram förslag på hur denna verksamhet ska flyttas från den kommitté som den tidigare regeringen placerade verksamheten i till att den i stället ska bli en del av en nationell myndighet som arbetar operativt.

Vad gäller arbetet i andra länder är det självklart så att vi studerar det mycket noga. Det är en del av underlaget till den verksamhet som jag kommer att presentera inom kort – hur man ska arbeta och var man är placerad.

Självklart återstår det mesta. Vi måste jobba mycket bättre, och vi måste säkerställa att kommunerna och det lokala samhället har den information och de kunskaper som de behöver för att kunna bedriva detta arbete. Det är nämligen en enorm utmaning som ingen kommun ska lämnas ensam med.

Det finns kommuner som är mer förberedda än andra. Men det är inte det som är den stora utmaningen, utan utmaningen är alla de andra. Det finns större kommuner, men framför allt är det många av de mindre kommunerna, som inte har haft resurserna, kompetensen eller möjligheterna att utveckla ett arbete. Det är dessa kommuner som nu ska få stöd när vi sätter igång ett arbete med fokus på ett operativt stöd. När vi då även ser över sekretesslagstiftningen handlar det om att informationsdelningen måste fungera. De som ska utföra jobbet måste ha rätt information för att kunna utföra jobbet.

(forts.)

Ajournering

Kammaren beslutade kl. 15.57 på förslag av tredje vice talmannen att ajournera sammanträdet till kl. 18.00.

Återupptaget sammanträde

Sammanträdet återupptogs kl. 18.00.

§ 14 (forts.) Svar på interpellation 2016/17:376 om återvändande Daishkrigare

Anf. 54 JOHAN HEDIN (C):

Fru talman! Jag tackar statsrådet för svaren. Dock var det inte särskilt mycket konkretion i de svar jag fick. Jag efterlyser några goda exempel från de kommuner som statsrådet har besökt under den här tiden, sedan tillträdet eller möjligen sedan överenskommelsen om terrorism. Några av de kommuner som statsrådet har besökt måste väl göra någonting som är bra.

Jag tycker att det är viktigt att man tar fasta på det som är bra och det som görs bra. Det är lätt att vi fokuserar på och nästan går ned oss i allting som är dåligt. Jag vill hitta det goda exemplet, och jag vill att statsrådet hjälper mig att identifiera det. Det måste finnas någonting. Annars är vi i sanning illa ute.

Sedan önskar jag återigen en konkretion när det gäller de åtgärder som regeringen överväger för de kommuner som inte fullt ut uppfyller ansvaret. En kommun där statsrådets eget parti är med och styr är Stockholm. Där sa man förra året upp det samarbete som man hade med Försvarshögskolan för att jobba med just dessa frågor. Är det att stärka kommunens ansvar för detta arbete? Jag tycker nog inte det. Jag skulle gärna vilja ha statsrådets kommentar om det.

En annan sak som vi diskuterade i samband med terrorismöverenskommelsen är någonting som jag tycker är väldigt angeläget. Det är kanske inte jättestort, men det kan ha en betydelse på marginalen. Och det ger en viktig signal till hela samhället om hur viktiga dessa frågor är. Det handlar om att inga skattemedel ska kunna användas till att sprida våldsbejakande och antidemokratiska budskap. Jag minns att jag ställde en skriftlig fråga till statsrådet Alice Bah Kuhnke om det – jag tror att det var i juni 2016. Jag fick då som svar att det har tillsatts en utredning för att titta på trosamfundens finansiering med anledning av detta. Men då missar man rimligen en lång rad olika föreningar som inte har med tro att göra. Borde det inte ges ett tilläggsdirektiv till den utredningen? Har det möjligen gjorts? Det är en fråga som jag skulle vilja ha svar på.

Anf. 55 ANDREAS NORLÉN (M):

Fru talman! Statsrådet! Denna debatt handlar om i vilken mån Sveriges kommuner är tillräckligt väl rustade för att möta de utmaningar det innebär att hantera IS-återvändare, specifikt, men också för att arbeta allmänt med förebyggande insatser mot våldsbejakande extremism.

I den förra debattomgången gav statsrådet Örebro som exempel på en kommun som arbetar på ett bra sätt med de här frågorna eller med IS-återvändare. Det har gett upphov till en del kommentarer på Twitter, där man har anfört att Örebro inte är ett bra exempel på en kommun som arbetar framgångsrikt med de frågorna. Jag skulle vilja fråga statsrådet om statsrådet kan utveckla resonemanget när det gäller Örebro som ett gott exempel i sammanhanget.

Man får väl sammanfattningsvis säga att den debatt som har förts i samhället under de senaste veckorna på ett närmast plågsamt tydligt sätt har visat att vi i Sverige gör väldigt lite för att hantera IS-återvändare, vid sidan av de få som har blivit åtalade och dömda för terrorbrott, och att det verkligen är hög tid att staten kliver fram och tar ett tydligt ansvar. Det är inte rimligt att vi inte någonstans i Sverige, som det framstår, bedriver verksamhet för att återanpassa och avradikalisera IS-återvändare, för att förhindra att de blir destruktiva förebilder för till exempel yngre personer i lokalsamhället eller för att på något annat sätt skydda samhället från dem.

Detta är kanske inte så konstigt när regeringens inställning hittills har varit att det räcker att utfärda riktlinjer – det handlar inte om att se till att kommunerna har handfast stöd för att bedriva konkret verksamhet.

Anf. 56 Kultur- och demokratiminister ALICE BAH
KUHNKE (MP):

Fru talman! När det gäller det förebyggande arbetet och de förberedelser som behöver finnas i våra kommuner är det inte tillräckligt utvecklat i dag. Därför behövs det ett nationellt operativt stöd. Jag har i dag varit tydlig med att vi kommer att säkerställa att när verksamheten får en plats i en ordinarie myndighet kommer det också att bedrivas. Det finns ett flertal kommuner som behöver det stödet. Men det finns också ett antal kommuner – det finns några få goda exempel – som har ett gott förberedande arbete.

Andreas Norlén känner väldigt väl till något som jag var tydlig med i konstitutionsutskottet i dag, när jag kunde ge sekretessinformation från Säkerhetspolisen. Vi har exempel på några kommuner och stadsdelar i vårt land där det har bedrivits ett arbete med återvändare. Örebro är en av dem.

Mycket mer detaljer än så kan jag inte ge. Jag får hänvisa till Säkerhetspolisen och till de samlade uppgifter vi har fått från bland annat myndigheter, organisationer och trossamfund som på olika sätt är inblandade i detta arbete. Detta var jag väldigt tydlig med i konstitutionsutskottet. Jag hade också med mig tjänstemän från Justitiedepartementet med ansvar för Säkerhetspolisen som gav denna information under sekretess.

Men det som är det viktiga är vad vi gör framöver. Det som är viktigt är att vi är väldigt tydliga och nu kraftsatsar. I juni förra året, för nio månader sedan, var jag bestämd och gav utredaren, den nationella samordnaren, i uppdrag att arbeta fram förslag på hur vi tar nästa steg i detta arbete. Det som den förra regeringen gjorde – man lade detta i en kommitté – var gott då, för drygt två år sedan, men det håller inte längre. Vi måste kraftsamla. Verksamheten måste bedrivas i tätt samarbete med det brottsförebyggande – även om det här är förebyggande för att värna demokratin mot våldsbejakande extremism. Man måste in i väldigt tidiga skeden, och det gör vi nu.

Inom kort kommer jag att meddela vilken myndighet som kommer att ansvara för verksamheten. Vi kommer då också att specificera på vilket sätt man operativt arbetar för att stötta kommunerna i detta arbete. Vi kommer också att tillsätta ett arbete för att skriva nationella riktlinjer för hur socialtjänstlagen, till exempel, ska tolkas. Vi vet nämligen i dag, tack vare den nationella samordnarens arbete och de uppsamlingar som man gör, att det ser olika ut. Vi ser också över sekretesslagstiftningen.

Mycket återstår, men detta är så allvarligt att det inte finns något att tveka om. Detta måste prioriteras, och det måste finansieras.

Anf. 57 JOHAN HEDIN (C):

Fru talman! Jag noterar att jag inte får något tydligare svar på frågorna. Jag tycker att det är olyckligt.

Statsrådet pratar hela tiden om att regeringen tar detta på mycket stort allvar. Det är mycket högt prioriterat. Men, ärligt talat, det är aviseringar om åtgärden att en myndighet ska göra detta jobb. Ja, men alla är väl överens om att en myndighet ska göra det jobbet. Någoting ska göras hela tiden. Men vi behöver konkretion. Jag upplever att det finns en akut brist på konkretion. Och jag upplever att det finns en akut brist på operativitet.

Detta är problem som inte har uppstått nu. De uppstod redan för ett par år sedan. Åtminstone sedan terrorismöverenskommelsen borde regeringen vara på den här bollen. Man är på vissa andra bollar. Men det är viktiga pusselbitar som saknas. De måste på plats. Annars kommer vi inte att kunna lösa detta. Då är jag väldigt orolig för hur utvecklingen kommer att se ut när säkerheten i Sverige blir allvarligt hotad.

Det måste finnas saker som vi kan göra, och regeringen måste våga fatta beslut. Det handlar om det. Det handlar om att visa politiskt ledarskap och att ta tag i saker och ting även om de är obekväma. Man kan stå här och säga: Vi ska prioritera. Men, ärligt talat, det var 2015. Vi skriver 2017. Det känns inte väldigt prioriterat. Jag efterlyser större konkretion, operativitet och framför allt politiskt ledarskap.

Anf. 58 Kultur- och demokratiminister ALICE BAH
KUHNIKE (MP):

Fru talman! Man kan bara påstå att det inte har hänt något under de senaste två och ett halvt åren om man inte känner till vad som faktiskt har gjorts. Det har bedrivits ett enormt arbete. I dag är det hela 18 myndigheter som på olika sätt arbetar med uppdrag som rör arbetet med att förebygga våldsbejakande extremism. Det pågår alltså ett intensivt arbete.

Det har också getts en rad politiska uppdrag för att just säkerställa att vi nu när vi tar ett stort nästa steg tar det rätta stora steget. Det handlar verkligen om politisk vilja och om mod att våga ta beslut.

Att vi nu flyttar uppdraget från en kommitté till en nationell myndighet är att kraftsamla. Det är att ge frågan en helt annan status. Att också uttalat säga att man ska jobba operativt för att stötta kommunerna och driva på kommunernas arbete är ytterligare bevis för det.

Jag vill också återigen svara på vem som har ansvar för återvändarna och hur det arbetet bedrivs. Jag hade möte med Anders Thornberg så sent som i förra veckan för att få ytterligare på fötterna inför den information jag skulle ge konstitutionsutskottet, som också var sekretessbelagd. Det som var tydligt där och som Säpo underströk var deras ansvar för det operativa arbetet mot och med återvändarna. De arbetar fokuserat och kraftsamlat.

De betonade dock att många utmaningar återstår och att vi därför behöver kraftsamla också utanför Säkerhetspolisens och Polismyndighetens arbete. Vi behöver kraftsamla nationellt men också i det lokala samhället, och det tar nu regeringen steg för att göra.

Överläggningen var härmed avslutad.

§ 15 Bordläggning

Följande dokument anmäldes och bordlades:

Propositioner

2016/17:142 Skatteförslag med anledning av energiöverenskommelsen

2016/17:145 Vissa frågor om läkemedelsregistret

2016/17:153 Det statliga tandvårdsstödet – förbättrad information, kontroll och uppföljning

Redogörelse

2016/17:RR3 Riksrevisionens redogörelse om revisionsberättelsen över Stiftelsen Riksbankens Jubileumsfonds årsredovisning 2016

Motioner

med anledning av prop. 2016/17:133 Kompletteringar av den tillfälliga lagen för uppehållstillstånd rörande studier på gymnasienivå

2016/17:3647 av Fredrik Malm m.fl. (L)

2016/17:3649 av Christina Höj Larsen m.fl. (V)

2016/17:3650 av Johan Forssell m.fl. (M)

2016/17:3652 av Paula Bieler m.fl. (SD)

2016/17:3653 av Jakob Forssmed m.fl. (KD)

Prot. 2016/17:87

28 mars

Svar på

interpellationer

§ 16 Anmälan om interpellationer

Följande interpellationer hade framställts:

den 25 mars

- 2016/17:398 Kärnvapenförhandlingarna**
av *Stig Henriksson* (V)
till utrikesminister Margot Wallström (S)
- 2016/17:399 Viltförvaltningsdelegationerna**
av *Åsa Coenraads* (M)
till miljöminister Karolina Skog (MP)
- 2016/17:400 Återuppbyggnaden av Irak**
av *Robert Halef* (KD)
till utrikesminister Margot Wallström (S)

den 27 mars

- 2016/17:401 Terrorhotet och återvändande terroriststridande**
av *Anti Avsan* (M)
till kultur- och demokratiminister Alice Bah Kuhnke (MP)
- 2016/17:402 Säkerheten vid fjärrstyrda flygplatser**
av *Edward Riedl* (M)
till statsrådet Anna Johansson (S)
- 2016/17:403 Processen med de fjärrstyrda flygledartornen**
av *Edward Riedl* (M)
till statsrådet Anna Johansson (S)
- 2016/17:404 Tillstånd för simultana operationer**
av *Edward Riedl* (M)
till statsrådet Anna Johansson (S)
- 2016/17:405 Ekonomiska kalkyler för flygplatser**
av *Edward Riedl* (M)
till statsrådet Anna Johansson (S)
- 2016/17:406 Affären mellan Luftfartsverket och Saab**
av *Edward Riedl* (M)
till statsrådet Anna Johansson (S)

§ 17 Anmälan om frågor för skriftliga svar

Följande frågor för skriftliga svar hade framställts:

den 24 mars

- 2016/17:1113 Underhåll av skoterleder och det statliga ledsystemet**
av *Nina Lundström* (L)
till statsrådet Anna Johansson (S)

den 25 mars

Prot. 2016/17:87
28 mars

2016/17:1114 Jämställdhet i Saudiarabien

av *Birgitta Ohlsson* (L)
till utrikesminister Margot Wallström (S)

2016/17:1115 Rättvisa betyg

av *Betty Malmberg* (M)
till utbildningsminister Gustav Fridolin (MP)

2016/17:1116 Rederiernas förutsättningar för inlandssjöfart

av *Jimmy Ståhl* (SD)
till statsrådet Anna Johansson (S)

2016/17:1117 Godstransporter

av *Jimmy Ståhl* (SD)
till statsrådet Anna Johansson (S)

§ 18 Anmälan om skriftliga svar på frågor

Skriftliga svar på följande frågor hade kommit in:

den 24 mars

2016/17:1032 Återtagandeavtal

av *Cecilia Widegren* (M)
till justitie- och migrationsminister Morgan Johansson (S)

**2016/17:1039 Förändringar i regelverket angående arbetskraftsin-
vandring**

av *Johan Forssell* (M)
till justitie- och migrationsminister Morgan Johansson (S)

2016/17:1036 Integrationsåtgärder i Migrationsverkets uppdrag

av *Anders Åkesson* (C)
till justitie- och migrationsminister Morgan Johansson (S)

2016/17:1035 Tillvaratagande av arbetsviljan i Skaraborg

av *Cecilia Widegren* (M)
till arbetsmarknads- och etableringsminister Ylva Johansson (S)

2016/17:1046 Rättssäker prövning för alla i Skaraborg

av *Cecilia Widegren* (M)
till justitie- och migrationsminister Morgan Johansson (S)

2016/17:1049 Surrogatmoderskap i Sverige

av *Jenny Petersson* (M)
till justitie- och migrationsminister Morgan Johansson (S)

2016/17:1057 Regeringens översyn av barnpornografibrottet

av *Ellen Juntti* (M)
till justitie- och migrationsminister Morgan Johansson (S)

den 27 mars

2016/17:1048 Mänskliga rättigheter i Belarus

av *Tina Ackefo* (L)
till utrikesminister Margot Wallström (S)

Prot. 2016/17:87
28 mars

2016/17:1041 Barnen i Syrien

av *Tina Acketoft* (L)

till utrikesminister Margot Wallström (S)

2016/17:1040 Utrikesministerns möte med chefen för Provstoppsavtalets genomförandeorganisation (CTBTO)

av *Karin Enström* (M)

till utrikesminister Margot Wallström (S)

2016/17:1078 Tågbergning

av *Sten Bergheden* (M)

till statsrådet Anna Johansson (S)

2016/17:1080 Kostnaderna för Ostlänken

av *Erik Ottoson* (M)

till statsrådet Anna Johansson (S)

§ 19 Kammaren åtskildes kl. 18.11.

Sammanträdet leddes
av talmannen från dess början till och med § 10 anf. 18 (delvis) och
av tredje vice talmannen därefter till dess slut.

Vid protokollet

ANDERS NORIN

/Olof Pilo

§ 1 Anmälan om kompletteringsval.....	1
§ 2 Anmälan om ersättare för statsråd	1
§ 3 Meddelande om statsministerns frågestund	1
§ 4 Meddelande om aktuell debatt om hälso- och sjukvårdens utmaningar	1
§ 5 Anmälan om fördröjt svar på interpellation	2
§ 6 Ärenden för hänvisning till utskott	3
§ 7 Ärenden för bordläggning.....	3
§ 8 Svar på interpellation 2016/17:364 om Vitrysslands brott mot mänskliga rättigheter	4
Anf. 1 Utrikesminister MARGOT WALLSTRÖM (S).....	4
Anf. 2 CHRISTIAN HOLM BARENFELD (M)	5
Anf. 3 Utrikesminister MARGOT WALLSTRÖM (S).....	6
Anf. 4 CHRISTIAN HOLM BARENFELD (M)	7
Anf. 5 Utrikesminister MARGOT WALLSTRÖM (S).....	8
Anf. 6 CHRISTIAN HOLM BARENFELD (M)	8
Anf. 7 Utrikesminister MARGOT WALLSTRÖM (S).....	9
§ 9 Svar på interpellationerna 2016/17:373 och 374 om traktatsbundna försvarsförpliktelser	10
Anf. 8 Försvarsminister PETER HULTQVIST (S).....	10
Anf. 9 HANS WALLMARK (M)	12
Anf. 10 MIKAEL OSCARSSON (KD).....	13
Anf. 11 Försvarsminister PETER HULTQVIST (S).....	13
Anf. 12 HANS WALLMARK (M)	14
Anf. 13 MIKAEL OSCARSSON (KD).....	15
Anf. 14 Försvarsminister PETER HULTQVIST (S).....	16
Anf. 15 HANS WALLMARK (M)	17
Anf. 16 MIKAEL OSCARSSON (KD).....	18
Anf. 17 Försvarsminister PETER HULTQVIST (S).....	19
§ 10 Svar på interpellation 2016/17:372 om cementtillverkningens framtid	19
Anf. 18 Närings- och innovationsminister MIKAEL DAMBERG (S)	19
Anf. 19 JESPER SKALBERG KARLSSON (M)	20
Anf. 20 Närings- och innovationsminister MIKAEL DAMBERG (S)	21
Anf. 21 JESPER SKALBERG KARLSSON (M)	22
Anf. 22 Närings- och innovationsminister MIKAEL DAMBERG (S)	23
Anf. 23 JESPER SKALBERG KARLSSON (M)	24
Anf. 24 Närings- och innovationsminister MIKAEL DAMBERG (S)	25
§ 11 Svar på interpellation 2016/17:346 om elevers rätt till modersmål	25
Anf. 25 Utbildningsminister GUSTAV FRIDOLIN (MP).....	25
Anf. 26 DANIEL RIAZAT (V).....	26
Anf. 27 Utbildningsminister GUSTAV FRIDOLIN (MP).....	27

Anf. 28 DANIEL RIAZAT (V).....	28
Anf. 29 Utbildningsminister GUSTAV FRIDOLIN (MP).....	29
Anf. 30 DANIEL RIAZAT (V).....	30
Anf. 31 Utbildningsminister GUSTAV FRIDOLIN (MP).....	30
§ 12 Svar på interpellation 2016/17:245 om kontanthantering	
 på landsbygden	31
Anf. 32 Statsrådet PETER ERIKSSON (MP).....	31
Anf. 33 STEN BERGHEDEN (M)	32
Anf. 34 BÖRJE VESTLUND (S).....	33
Anf. 35 Statsrådet PETER ERIKSSON (MP).....	33
Anf. 36 STEN BERGHEDEN (M)	34
Anf. 37 BÖRJE VESTLUND (S).....	35
Anf. 38 Statsrådet PETER ERIKSSON (MP).....	36
Anf. 39 STEN BERGHEDEN (M)	37
Anf. 40 Statsrådet PETER ERIKSSON (MP).....	37
§ 13 Svar på interpellation 2016/17:369 om IS-återvändare	38
Anf. 41 Kultur- och demokratiminister ALICE BAH KUHNKE (MP)	38
Anf. 42 ROGER HADDAD (L).....	39
Anf. 43 ANDREAS NORLÉN (M)	40
Anf. 44 Kultur- och demokratiminister ALICE BAH KUHNKE (MP)	41
Anf. 45 ROGER HADDAD (L).....	42
Anf. 46 ANDREAS NORLÉN (M)	43
Anf. 47 Kultur- och demokratiminister ALICE BAH KUHNKE (MP)	44
Anf. 48 ROGER HADDAD (L).....	45
Anf. 49 Kultur- och demokratiminister ALICE BAH KUHNKE (MP)	45
§ 14 Svar på interpellation 2016/17:376 om återvändande	
 Daishkrigare.....	46
Anf. 50 Kultur- och demokratiminister ALICE BAH KUHNKE (MP)	46
Anf. 51 JOHAN HEDIN (C).....	47
Anf. 52 ANDREAS NORLÉN (M)	48
Anf. 53 Kultur- och demokratiminister ALICE BAH KUHNKE (MP)	49
(forts.).....	50
Ajournering.....	50
Återupptaget sammanträde.....	50
§ 14 (forts.) Svar på interpellation 2016/17:376 om	
 återvändande Daishkrigare	50
Anf. 54 JOHAN HEDIN (C).....	50
Anf. 55 ANDREAS NORLÉN (M)	51
Anf. 56 Kultur- och demokratiminister ALICE BAH KUHNKE (MP)	51
Anf. 57 JOHAN HEDIN (C).....	52
Anf. 58 Kultur- och demokratiminister ALICE BAH KUHNKE (MP)	53
§ 15 Bordläggning.....	53

§ 16 Anmälan om interpellationer.....	54	Prot. 2016/17:87
§ 17 Anmälan om frågor för skriftliga svar.....	54	28 mars
§ 18 Anmälan om skriftliga svar på frågor.....	55	-----
§ 19 Kammaren åtskildes kl. 18.11.....	56	